БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

БУРЯТ-МОНГОЛОЙ ҮНЭН

ВКП(б)-гэй Бурят-Монголой Обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй ба ВКП(б)-гэй Улан-Удын Горкомой орган.

№ 156 (5048)
Суббото
Августын
3
1946 он

Сэн 20 мүнгэн

Үбһэ хуряалга ба силос даралгын хүдэлмэринүүдэй түсэбые хаа-хаанагүй дүүргэхын түлөө августын 3-һаа 18 болтор ударна хоёр недели соносхогдобо.

Таряа хуряалгые түгэс бэлэдхэлтэйгээр угтая!

Эсэгэ ороноо хамгаалгын агуу-хэ дайнине илалта түгэлдэрөөр дүүргэһэнэй һүүлээр манай Советскэ Союз социализмһаа коммунизм-да шэлжэн орохо хүгжэлтынгөө гүн ехэ ажалые үргэлжэлүүлһээр жэл-гээ үлүүхэн болобо. Энэ богонихон болзор соо арадаймнай ажахын хүгжэлтэдэ ехэнүүд амжалтанууд дабагдаба. 1946—1950 онуудта СССР-эй арадай ажахые һэргээн бодхоохо ба хүгжөөхэ табанжэлэй түсэб советскэ арадаар бэелүүлэгдэжэ байна.

Сталинска дүрбэдүгээр табанжэлэй түсэбые болзорһоонь урид үлүүлэн дүүргэхын түлөө Бүхэсоюзна социалистическэ мүрысөөн орон доторнай үргэнөөр дэлгэрээд байна. Красноярска хизаарай Павловска районой «Комсомолец» гэжэ хүдөө ажахын артелиин эрэгтэй эмэгтэй колхозниигууд, трактористнууд ба комбайнернууд болбол таряа хуряажа абалгые эрхим һайнаар ябуулжа, богони болзор соонь дүүргэхын түлөө Бүхэсоюзна социалистическэ мүрысөөндэ оролсохые манай ороной хүдөө ажахын бүхы ажалшадта хандаһан байна.

Тус мүрысөөнэй долгин манай Бурят-Монгол республикын хүдөө ажахыда мүн лэ үргэнөөр дэлгэрэчэһэн. Нилээд олон аймагууд хоорондоо социалистическэ договорнуудые баталһан байна.

Абаһан уялгануудаа амжалтатайгаар бэелүүлээд байгаа һаа, республикынгаа урда байһан зорилгонуудые амжалта түгэлдэрөөр дүүргэхэмнай дамжаггүй. Хүдөө ажахые хүгжөөхэ тушаа түүхэтэ зорилгонууд табигданхай. Табанжэлэй эсэстэ оромнай жэл бүри 127 миллион тонно ороoһото-таряа хуряажа, дундажаар гектар бүхэнһөө 12 центнер ургаса абаха болохо юм.

Табанжэлэй түсэбөөр хараалагдаһан энэ зорилгые бэелүүлгэ хадаа эрэгтэй эмэгтэй колхознигуудай, МТС ба совхозуудай хүдэлмэрилэгшэдэй, социалистическэ газартаа ажалладаг бүхы ажалшадай нангин уялга ба үүргэ болоно. Сталинска табанжэлэй түрүүшын жэлэй ургаса хуряалгада эрхим бэлэдхэлтэйгээр орожо, ороoһо таряагаа үндэр шанартайгаар, саг болзор соонь хуряан абахадаа, шэнэ табанжэлэй түсэбые бэелүүлхэ хэрэгтэ шухала алхам хэхэ байнабди.

Энээниие зүбөөр ойлгоһон хүнүүд —колхозууд, МТС ба совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд ургаса хуряалгада большевистскэ ёһоор бэлэдхэнэ.

Ургасаа гээлтэгүйгөөр, богонихон болзор соо хуряажа абаха, гүрэндэ таряа тушаалгынгаа түсэбые гүйсэдөөр дүүргэхэ гээшэ хуряалгын хүдэлмэринүүдэй гол зорилгонь болоно. Ороoһо таряагаа гээнгүйгөөр саг соонь абахын тулада юун хэрэгтэйб гэбэл, хуряалгада хабаадаха хамаг бүхы машина зэбсэгүүдые үндэр шанартайгаар заһабарилжа бэлэн болгохо еһотойбди. Манай республикын зарим МТС-үүдые абажа хараха болоо һаа иимэ байна. 1946 оной июлиин 25-ай мэдээгээр Саянтын МТС 20 комбайнынгаа 19-ыень заһабарилжа, түсэбөө 95 процент дүүргээ, Удын МТС 11-һээ 10-ыень заһабарилжа түсэбөө 90,9 процент гүйсэдхөө. Тус хоер МТС молотилкануудаа бүгэдыень заһабарилжа дүүргэнхэй.

Гэхэтэй хамта зарим МТС-үүдэй хүтэлбэрилэгшэд болбол комбайн, молотилка ба бусад машинануудые заһабарилха хэрэгтэ анхаралаа табинагүй заһабарилгын хүдэлмэриин хэршье муу ябажа байгаа һаань, зохихо хэмжээнүүдые абанагүй. Жэшээнь, июлиин 25-ай мэдээнэй еһоор Ехэ-Куналейн МТС комбайн заһабарилха түсэбөө арай гэжэ 38,4 процент, молотилка заһабарилгые—42,8 процент дүүргэһэн байха юм. Курбын ба Итанцын МТС-үүд миил нэгэ-нэгэ молотилка заһабарилаад байна. Мүн баһа Кяхтын аймаг дотор таряа хуряалгада тон һулаар бэлэдхэнэ гэһэн дохеонууд бии. Эдэ мэтын гээгдэлтэ ябадалнуудые саашадань үргэлжэлүүлжэ огто болохогүй. Дурсагдаһан МТС-үүдэй хүтэлбэрилэгшэд тодорхой тобшололнуудые хэхэ уялгатай.

Комбайн, молотилка ба жатка гэхэ мэтын тон шухала машинануудые ойрын үдэрнүүдтэ заһабарилжа шадаагүй һаа, хуряалгые богонихон болзор соо дүүргэжэ шадахагүймнай элихэн болоно. Таряа хуряалга ба бэлэдхэлые амжалтатайгаар дүүргэхэ хэрэгтэ шухала болохо зүйлнүүд олон гээшэл. Хушалгатай тогуул, таряа хатааха сушилка, ороoһо хадагалха амбар, амһарта, тэргэ гэхэ мэтын зүйлнүүд дары бэлэн болгогдохо еһотой. Таряа тушаажа абаха пунктнуудай хэр зэргэ бэлэн болоод байһыень эртэнһээ шалгаха шухала. «Хуряалга хадаа сезонно хэрэг гээшэ... Саг соонь хуряагаа һаа—шүүхэш, хуряалгалаа хожомдоо һаа—алдахаш» —гэһэн нүхэр Сталинай заабарие хүтэлбэри болгон абаха хэрэгтэй.

Ургасаа гээлтэгүйгөөр, саг соонь бүрин хуряажа абаха еһотойбди. Советскэ гүрэнэйнгөө хүсэ шадалые саашадань бэхэжүүлхэ ба арад зонойнгоо ажабайдалые хангахын түлөө тэмсэлдэ шэнэ амжалтануудые туйлаха хэрэг хадаа манай республикын партийна ба советскэ организацинуудай, МТС-үүд ба совхозуудай хүдэлмэрилэгшэдэй ба эрэгтэй эмэгтэй бүхы колхознигуудай нангин уялга мүн болоно.

Таряа хуряалга эхилээ

БИЧУРА. (Телефоноор абтаба). Бичурын аймагай Кагановичын, Ворошиловай ба Калининай нэрэмжэтэ колхозуудта таряа хуряалга эхилбэ.

Тус колхозуудай поли дээрэ 4 комбайн хүдэлмэринэ. Мүн эдэ колхозуудаар таряа гараар халажа байна. Түрүүшын үдэр 45 гектар хуряагдаба

Шэнэ табанжэлэй түрүүшүүлэй хүдэлмэриин дүршэл тухай

ВКП(б)-гэй Железнодорожно райкомой бюро дээрэ Улан-Удын шэлэй заводой түрүү стахановецуудай ажалай дүй дүршэл тухай асуудал хэлсэгдэһэн байна.

Бүхэсоюзна социалистическэ мүрысөөндэ оролсоһон Механизированно шэлэй заводой коллектив һүүлэй хэдэн һарын турша соо үйлэдбэриингөө түсэбые дүүргэжэ, һайн амжалта туйлаа. Ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ хэрэгые шэл отолдог цехын коллектив (начальнигынь Тарасов) үүсхэһэн юм. Энды стахановецууд Мильток, Непомнящий, Шитина ба бусад шэл отололгын даалгабарие энээнэй урда тээ һараһаа һарала үлүүлэн дүүргэдэг байгаа.

Социалистическэ мүрысөөнэй долгин соогуур өөһэд хоорондоо мүрысэн, урилдажа хүдэлмэрилдэг стахановецуудай тоо үдэрһөө үдэртэ ургажа эхилһэн байха юм. Энээнэй урда тээ юрын хүдэлмэришэн байһан Антонина Алексеевна Перепелкина гэгшэ стахановска вахтада жагсаха зуураа, «Фурко» гэжэ хоер машина дээрэ хүдэлмэрилэн 1307 квадратна метр шэл отолһон байна. Энэ хадаа өөрынгөө гайхамшагта ажалаар энээнэй урда тээ тогтоогдоһон Бүхэсоюзна рекордые дабажа, шэнэ рекорд тогтоогоо.

Железнодорожно райкомой бюро болбол нүхэр Перепелкинагай ажалай гайхамшагта дүй дүршэлые ба тэрээнэй шэнэ үүсхэлые һайшаажа зуураа, заводой дэргэдэхи партийна, комсомольско ба профсоюзна организацинууд болбол бүхы хүдэлмэришэдэй дунда түрүү стахановецуудай ажалай дүршэлые дэлгэрүүлхэ, мүн бүхы цехүүдтэ ажалай эмхидхэл ба бүридхэлые дээдэ хэмжээндэ табиха гэжэ зааһан байна.

Мүн тэрэшэлэн райкомой бюро дээрэ комсомольско-залуушуулай паровозой машинист нүхэр Богинский гэгшын хүдэлмэри тухай элидхэл шагнаһан байна.

Ахалагша машинист нүхэр Богинский гэгшын паровозно бригада Бүхэсоюзна социалистическэ мүрысөөндэ оролсоходоо **табанжэлэй түсэбые 3 жэл 10 һара соо** дүүргэхэ, тиин 1946 оной ашаа шэрэлгын түсэбые Октябрьска социалистическэ революциин 29-дэхи жэлэй ой хүртэр дүүргэхэ гэһэн уялга абаһан байгаа.

Энэ бригадын абаһан уялга хадаа нилээд ехэ удхашанартай байна. Тиин, тус бригадын коллектив өөһэдынгөө абаһан уялгые түрүүшын үдэрһөө дүүргэжэ эхилээ. Һүүлэй һарада тус бригада станцинуудай хоорондо эрьен 21 дахин ашаа зөөхэ еһотой байгаа һаа, тэрээниие 27 хүргэһэн ба 22 мянган тонно ашаа түсэбэйнгөө дээдэ тээ зөөһэн байна.

ВКП(б)-гэй райкомой бюро болбол шэнэ үүсхэл гаргаһан ба өөһэдынгөө уялгые бодото дээрэнь дүүргэжэ байгаа энэ бригадын ба тэрээнэй хүтэлбэрилэгшэ нүхэр Богинскиин үүсхэлые һайшааха зуураа, тэдэнэрэй хүдэлмэриие Улан-Удын депогой бүхы машинистнуудай дунда дэлгэрүүлхые депогой партбюродо ба профсоюзай месткомдо даалгаһан байна.

П. СИМУСОВА.

ССР Союзай Министрнүүдэй Соведтэ

III. 1945 ОН СОО ИСКУССТВО БА ЛИТЕРАТУРЫН ТАЛААР ГАЙХАМШАГТА ХҮДЭЛМЭРИНҮҮДЫЕ ХЭҺЭНЭЙ ТҮЛӨӨ СТАЛИНСКА ШАНГУУДЫЕ ОЛГОХО ТУХАЙ

(Үргэлжэлэл. Эхининь „Б.-М. Үнэнэй" июлиин 2-ой, 6-ай, 7-ой; 14-эй, 16-ай, 21-эй ба 23-ай номернуудта)

К. Художественно прозо

100—100 мянган түхэригэй хэмжээтэй НЭГЭДЭХИ шатын шангууд

1. ФАДЕЕВ Александр Александровичта—«Залуу гварди» гэжэ романай түлөө.

2. АЙБЕКТЭ—«Навои» гэжэ романай түлөө.

50—50 мянган түхэригэй хэмжээтэй ХОЕРДОХИ шатын шангууд

1. КАТАЕВ Валентин Петровичто—«Полкын хүбүүн» гэжэ повестиин түлөө.

2. УПИТС Андрей Мартыновичта—«Ногоон газар» гэжэ романай түлөө.

Л. Поэзи

100—100 мянган түхэригэй хэмжээтэй НЭГЭДЭХИ шатын шангууд

1. ИСААКЯН Аветик Сааковичта—«Минии Эхэ орондо», «Агуухэ Сталинда», «Дайнай уряал», «Минии зүрхэн орьел үндэрнүүдэй орой дээрэ», «Манай тэмсэл», «С. Г. Загиянай мүнхэ дурасхалда» гэһэн шүлэгүүдэй түлөө.

2. КОЛАС Якубта—«Май һарын үдэрнүүд», «Алдарай замаар», «Салар», «Түрэл зам», «Минии инагта», «Баруун тээшээ», «Газар дэлхэйм абяан» гэһэн шүлэгүүдэй түлөө.

50—50 мянган түхэригэй хэмжээтэй ХОЕРДОХИ шатын шангууд

1. БАЖАН Миколодо—«Даниил Галицкий» гэжэ поэмын түлөө, «Шахаа тангариг» гэжэ шүлэг ба «Сталинградска дэбтэр» гэһэн бүлэг шүлэгүүдэй түлөө.

2. ИНБЕР Вера Михайловнада—«Пулковский меридиан» гэжэ поэмэ ба «Ленинградска үдэр бүриин тэмдэглэл» (прозын) түлөө.

М. Драматурги

100 мянган түхэригэй хэмжээтэй НЭГЭДЭХИ шатын шангууд

1. ЛАВРЕНЕВ Борис Андреевичтэ—«Далайда ябаһан нүхэдэйгөө түлөө!» гэжэ пьесын түлөө.

50 мянган түхэригэй хэмжээтэй ХОЕРДОХИ шатын шан

1. СОЛОВЬЕВ Владимир Александровичта,—«Агуухэ государь» гэжэ пьесын түлөө.

Бакуда правительствын гэр баригдажа байна

БАКУ, июлиин 26. (ТАСС) Горо-дой далай шадарай талада архитектурын академик Руднев гэгшын проектээр правительствын 11 дабхар гэр баригдажа байна. Тус гэрэй зүүн фасадай үмэнэ далайда хүртэр доошоо бууһан гое һайхан баллюстрадатай ба гэшхүүртэй ехэ талмай хэхээр түсэблэгдэбэ. Талмай дээрэ правительственна трибуна баригдаха. Тэрэ хадаа Ленинэй 15 метр үндэр дүрын һуури боложо үгэхэ байна.

Мүнөө 7-дохи ба 8-дахи дабхарнуудта түмэр ба бетонно каркас (уялганууд) табигдажа байна. Тэрэшэлэн хананууд, тэдэниие сагаан шулуугаар газаа талаһаань үнгэшэрүүлгэ хэгдэжэ байна.

Модо болбосоруулгын мастерскойнуудта нютагай дуб ба карагач гэжэ модонуудаар гэрэй хэрэгсэлнүүд түхеэрэгдэнэ. Доодо дабхарнуудта ханануудые досоо талаһаань наришуулан хэлгэ эхилбэ.

Агитбригадын зам

Загаһанай ажаүйлэдбэриин хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай Обкомой уранһайханай агитбригада байгуулагдаһаар үни болоогүй. Тиигэбэшье энэ богонихон саг соо олондо мэдээжэ ба зоной дунда хүндэтэй боложо шадаһан байха юм. Бригадын хэһэн лекци, элидхэл, уранһайханай вечертэ хүн зон олоор суглардаг. Харуулһан наадан ба концертынь программа олон янза бүриин зүйлһөө бүридэһэн, ехэ һонирхолтой байхаһаа гадна, шадамар һайнаар табигдадаг байна. Энээн дээрэһээ бригадын члегүүдэй саг үргэлжэ өөһэдынгөө мэргэжэл шадабарие дээшэлүүлдэг байһаниинь мэдэгдэнэ.

Энэ бригада 1944 оной июнь һара соо уранһайханай самодеятельностиин кружогуудһаа эмхидхэгдэһэн байгаа. Тиихэдэ бригадань 12 члентэй байһан юм.

1944 оной турша соо Кабанскын, Горячинскын ба Усть-Баргажанай загаһанай заводууд ба пунктнуудта ябажа наада, концерт харуулһан юм. Тэрээнһээ гадна 6 госпиталь ба сэрэгэй бусад частьнуудаар ябажа мүн лэ наада, концерт харуулаа. Жэлэй һүүл хүртэр 61 концерт табижа, тэдэниинь 20 мянган хүн хараһан байха юм.

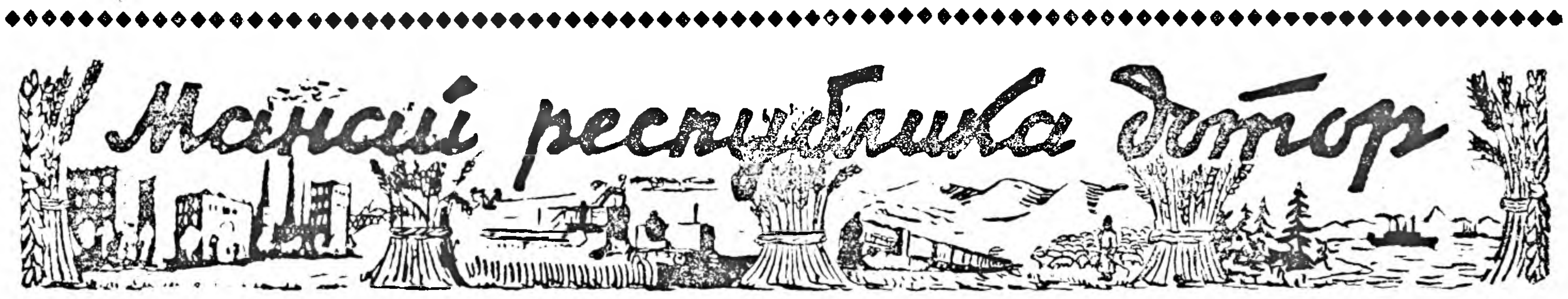
1945 ондо энэ бригада 90 концерт табиха түсэбтэй байһан аад, 108 концерт табижа, тэдэниинь 26780 хүн хараа. Тус бригада загаһанай ажаүйлэдбэриин предприятинууд, сэрэгэй частьнуудаар ябахаһаа гадна, 12 колхозуудаар ябажа, СССР-эй Верховно Соведэй һунгалтын үедэ 10 үлүүтэй концерт табижа һунгагшадые уранһайханай талаар хангаһан байна. 1946 оной табан һара соо энэ бригада хадаа 60 концерт табиһан байха юм.

Репертуарынь тон олон янзын, һонирхолтой байна гэбэл: ород ба украинска арадай дуунууд, скетчи, танец, акробатическа болон бусад элдэб олон номернуудые харуулдаг байна. Бригадын хэдэн олон членүүд үндэр дээдэ мэргэжэл шадабаряараа илгаран гаража, харагшадай дунда тон хүндэтэй болоо. Жэшээлхэдэ, юмористическэ номернуудые гаргадаг нүхэр Есаулов, акробатическа номернуудые гаргадаг нүхэр Куреева, Бодайкина, солистканууд Минц ба Левицкая, баянистнууд Гаськов ба Ложеницын гэгшэд болоно.

Энэ бригада болбол тогтоһон сагһаа хойшо колхознигууд, загаһанай ажаүйлэдбэриин хүдэлмэришэд ба албахаагшадһаа хэдэн удаа һайшаал ба баясхалан хүлеэһэн байха юм.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиум энэ уранһайханай агитбригадын хүдэлмэриие эрхим һайнаар сэгнэжэ, коллективыень Хүндэлэлэй грамотаар шагнаһан байна.

Н. ШМАКОВ.

УЯЛГАНУУДАА ҮЛҮҮЛЭН ДҮҮРГЭНЭ

Сэлэнгын аймагай „Большевик" гэжэ хүдөө ажалай артелиин поли дээрэ хүдэлмэрилжэ байгаа Сүхын МТС-эй нэгэдэхи тракторна бригадын трактористка нүхэр Хандасу Дылыкова гэгшэ июлиин 10 ай мэдээгээр 537 гектар газар хахалаад, хэдэн зуугаад килограмм үнэтэ горючи арбилаа. Тракторна хүдэлмэриингөө жэлэй түсэбые үлүүлэн дүүргэбэ.

Тэрэшэлэн тракторист нүхэр Д. Д. Дылыков хабарһаа хойшо 370 гектар газар хахалһан ба 1237 килограмм горючи арбилһан байха юм.

Тракторна хүдэлмэриин сезон дүүртэр хамтадаа 200 гектар хахалаад, 2000 килограмм горючи арбилхабди гэжэ нүхэд Дылыкова Дылыков хоёр уялга абаад, мүнөө һайнаар хүдэлмэрилжэ байнад.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: БМАССР-эй МВД-гэй пионерэй шэнэ лагерь дээрэ байгуулагдаһан «Дружба» гэжэ хүүргэ.

О. Зеккиин фото.

ҺУРАЛСАЛАЙ ШЭНЭ ЖЭЛДЭ БЭЛЭДХЭЛ

Мухаршэбэрэй аймагай Ворошиловай нэрэмжэтэ ба „Красный партизан" гэжэ колхозууд һуралсалай шэнэ жэлдэ бэлэдхэл ябуулха хэрэгтэнь Никольско эхин һургуулида ехэхэн туһаламжа үзүүлбэ. Мүнөө тус һургуулиин байшан эдэ колхозуудай хүсөөр заһабарилаглаһан, дулаалагдаһан байха юм. Һаяхан колхозуудай членүүд һургуулида түлеэ бэлэдхэхэ тусгаар декадник эмхидхэбэ. Энэ 10 хоногойнгоо туршада тэдэнэр 400 шахуу кубометр түлеэ бэлэдхэжэ сомобо.

Мүн тус һургуулиин дирекци һуралсалай шэнэ жэлдэ хэрэглэгдэхэ 300 гаран ном, дэбтэр, саарһа, гуурһа гэхэ мэтые худалдан абаа.

Ондатрын ажахы эмхидхэхэнь

Яруунын аймагта ондатрын ажахы эмхидхэхын тула, шэнжэлэлгын хүдэлмэри ябуулагдажа захалба. Тус аймагта шэнжэлэлгын хүдэлмэри ябуулхын тула БМАССР-эй Министернүүдэй Соведэй дэргэдэхи агнууриин хэрэгые эрхилхэ управлениин начальник нүхэр Вампилов ба Бурмонкоопсоюзай ангай ажахынуудые эрхилхэ управлениһаа нүхэр Старков гэгшэд ошоһон байна. Шэнжэлэлгын хүдэлмэриин дүүрэхэтэй хамта, августын эхин багта тус аймагай нуурнуудта ондатранууд табигдаха байна. Энэ ажахые эмхидхэхын тула гүрэнһөө 332 мянган түхэриг һомологдоо.

„Байкал" гэжэ колхозой амжалта

Шэнэ Сталинска табанжэлэй түрүүшын жэлэй түсэбые амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө Кабанскын аймагай „Байкал" гэжэ загаһа-барилгын колхозой загаһашад гүрэндөө 1100 центнер һайн шанартай загаһа тушаагаа. Тэдэнэр Сталинска Конституциин һайндэр болтор жэлэйнгээ даалгабари дүүргэхэбди гэһэн социалистическэ уялга абаһан байгаа. Мүнөө тус колхозойхид абаһан уялгаа хэдэн һараар уридшалан дүүргээ гэхэ гү, али июлиин 25-ай мэдээгээр жэлэйнгээ түсэб 104 процент дүүргэбэ. Ингээд һанаагаа амарангүй эдибхитэй колхознигууд энэ жэлэй дүүрэтэр түсэбһөө гадуур 400 пүүд загаһа гүрэндөө тушаахабди гэһэн уялга дахяад абабад. Тиигээд энэ абаһан уялгануудаа амжалтатайгаар хэрэг дээрэнь бэелүүлжэ захалаа.

Хүүгэдэй уншалгын зал

Улан-Удын пионернүүдэй байшангай дэргэдэ һаяхан эмхидхэгдэһэн хүүгэдэй библиотекын уншалгын залда үдэр бүри 60 гаран үхибүүд ерэжэ һонирхолтой номуудые уншана. Ингэжэ һурагшад зунайнгаа амаралтын саг культурнаар үнгэргэнэ. Эндэ ерэгшэ хүүгэдэй олонхинь Жюль Верн, Станьсон, Катаев, Коверин ба бусадай уран зохеолые һонирхолтойгоор уншанад.

Элдэб жэмэс бэлэдхэхэнь

Бурмонкоопсоюзай бэлэдхэлэй таһаг энэ жэлэй түсэбэй еһоор 1.500 центнер элдэб жэмэс ба 1 тонно хатаамал жэмэс бэлэдхэхэ гэһэн түсэбтэй байна. Мүнөө энэ хүдэлмэри хэрэг дээрэ бэелүүлэгдэжэ захалаа. Жэшээлбэл, Баунтын, Сэлэнгын аймагуудтахи ба Мысовой гэжэ түмэр замай станциин дэргэдэхи жэмэс бэлэдхэлэй пунктнууд 15—20 хүнһөө бүридэһэн тусгаар бригадануудые ой тайгада жэмэс түүхыень эльгээһэн байна. Мүн Мысовой гэжэ станциин дэргэдэхи тушаалгын пунктда жэмэс хатааха тусгаар 2 байра хүдэлмэрилхэ юм. Һаяар Бурмонкоопсоюзай бэлэдхэлэй таһаг нэгэ бригада (25 хүн) алирһа, нэрһэ түүхыень Мысовой гэжэ станциин дэргэдэхи пункт эльгээхэнь.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Суулгын МТС-эй парторг нүхэр Б. Ширабнимбуев Д. Пунцуковай тракторна бригадын трактористнуудай зүблөө үнгэргэжэ байна. И. Красавцевай фото.

ҮНДЭР БҮТЭЭСЭНҮҮДЫЕ ТУЙЛАДАГ КОММУНИСТНУУД

Сүхын машинно-тракторна станциин тракторист, комбайнер болон бүхы хүдэлмэришэд шэнэ табанжэлэй түсэбөөр хараалагдаһан зорилгонуудые гүнзэгыгөөр ойлгожо, тэрэнэй агууехэ удхашанарые ой ухаанда бүхөөр хадаба. Манай МТС-эй бүхы хүдэлмэришэд энэ жэлэй хабарай тарилгые агротехническэ богонихон болзор соо, эрхим һайн шанартайгаар дүүргэхын түлөө унаһан малгайгаа абаха забдагүйгөөр хүдэлмэрилбэд. Байгша оной июлиин 20-ой байдалаар тракторна хүдэлмэриин жэлэй түсэбые 138,9 процент дүүргээбди. Нэгэ условно трактор бүхэнөөр зөөлэн хахалалгада оруулбал 316,5 гектар элдүүрилэгдээ. 3507 килограмм горючи арбилагдаһан байха юм.

Шэнэ табанжэлэй түрүүшын жэл —1946 оной хабарай тарилгые амжалтатайгаар үнгэргэхын түлөө МТС-эй дирекци ба партийна организаци болбол социалистическэ мүрысөөе үргэнөөр дэлгэрүүлһэн байгаа. Манай МТС Сэлэнгын МТС-тэй мүрысөөндэ ороһон юм.

Сэлэнгын МТС болбол тракторна паркаар ба мэргэжэлтэй кадрнуудаар хүсэд хангагдаһан хуушан МТС-үүдэй нэгэниинь болоно. Тиихэдэ манай МТС мүнөө жэл эмхидхэгдэһэн, тракторааршье, техническэ мэргэжэлтэнээршье баян бэшэ МТС болоно. Тиибэшье мүрысөөндэ түрүүлжэ ябанабди.

Тракторна бригадын членүүд бүхэн социалистическэ уялга абаад, өөһэд хоорондоо мүрысэнэд. Социалистическэ мүрысөөнэй ашаүрөөр манай МТС хаһа соонь гэхэ гү, али июниин 10-да тракторна хүдэлмэриин жэлэй түсэб 102,5 процент дүүргэжэ, республика соогоо түрүү һуури эзэлбэ.

Социалистическэ мүрысөөе үргэнөөр дэлгэрүүлхын түлөө али бүхы хэмжээ-ябуулганууд абтана гээшэ. Мүрысөөнэй ябасые сагүргэлжэ толгойлхо ба шалгаха ябадал айхабтар ехэ удхашанартай юм. Тиимэһээ манай дирекци ба партийна организаци болбол абаһан уялгануудаа хэрзэргэ дүүргэжэ байһаниие арбан хоног соо шалгажа, тэрээнэй дүн тухай үйлэдбэриин зүблөөн дээрэ зүбшэн хэлсэнэбди. Тэрээндэ бригадирнууд, трактористнууд, учетчигүүд, механигууд ба МТС-эй техническэ бусад хүдэлмэришэд хабаадалсадаг байна.

Мүрысөөнэй түрүүшүүлые ба тэдэнэй дүй дүршэлые, туйлаһан бүтээсэнүүдые Хүндэлэлэй Доска, ханын газетэ, дайшалхы хуудаһанууд дээрэ эли тодоор тэмдэглэхэ, дамжуулгын Улаан туг ба урмашуулгын хэмжээнүүд эмхидхэгдэдэг байха юм.

Социалистическэ мүрысөөндэ 6 тракторна бригада, 31 тракторист, 30 прицепщигүүд ба бусад хүдэлмэришэд хабаадалсана. Тэрэ тоодо МТС-эй түрүү трактористнууд нүхэд Д. Дылыков, Х. Дылыкова гэгшэд АТЗ «НАТИ» гэжэ тракторaар 750—750 гектар элдүүрилхэ уялга абаһан аад, 1000—1000 гектар хахалжа, гансахан бригада соогоо бэшэ, харин бүхы МТС соо суутай болобод.

Мүн трактористнууд Б. Семенов, М. Карпова, С. Буянтуев, Эрдынеев, Л. Гармажапов ба бусад мүрысөөндэ ороходоо абаһан уялгануудаа арюунаар дүүргэнэд.

Хабарай тарилгын дүнгүүдые хаража үзөөд байхада МТС-эй дирекци ба партийна организаци болбол нүхэр Б. Цыбикдоржиевай хүтэлбэрилдэг бригадые түрүү һуури эзэлээ гэжэ тоолоод, дирекци ба партийна организациин дамжуулгын Улаан тугые тэрээндэ барюулба. Энэ туг абаад тус бригадынхид тракторна хүдэлмэринүүдэй жэлэй түсэбые 230 процент һайн шанартайгаар дүүргэхэ гэһэн шэнэ уялга абаһан байна. Мүнөө энэ уялгаяа дүүргэхын түлөө тракторист бүхэн эрид шуурд тэмэсэл хэжэ байха юм.

МТС-эй трактористнуудай дунда полевой хүдэлмэриин үедэ трактор машинануудые таһалгаряагүйгөөр хүдэлмэрилүүлхэ зорилготойгоор техническэ һуралсал эмхидхэгдэбэ. Тэрээндэ тракторист бүхэн эдибхитэйгээр хабаадалсажа, тракторнуудай хойноһоо харууһа хэхэ гурим журамые һайн гэгшээр хэһэн байгаа.

Техническэ һуралсалда хабаадалсажа, трактор машинануудай хойноһоо һайнаар харууһалжа шадаһан дээрэһээ, трактористнуднай энэ жэлэй полевой хүдэлмэриин үедэ нилээдгүй амжалтануудые туйлажа, машинно-тракторна станцияа республика соогоо түрүү зэргэдэ гаргажа шадаба.

Табанжэлэй түсэб тухай хуулитай танилсаха тушаа хүдэлмэри манай партийна организацида муу бэшээр табигданхай. Табанжэлэй түсэбтэ зорюулагдаһан диаграмма, витринэ, фотомонтажнууд эмхидхэгдэһэн байха юм. Ханын газетэ ба дайшалхы хуудаһанууд һарадаа хэды дахин гаргагдана. Энэ хууляар МТС-эй агитаторнууд трактористнуудай, комбайнернуудай ба бүхы хүдэлмэришэдэй дунда хөөрэлдөөн ба элидхэлнүүдые үнгэргэнэ.

Агитаторнуудай хүсые зүбөөр хубаарилан табиха, ажалыень эмхидхэхэ гэхэ мэтэ асуудалнууд тушаа манай партийна организаци онсо анхаралаа табина. Тэрэнэй ашаүрөөр МТС-эй хүдэлмэришэдэй дунда агитационно-ойлгууламжын хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдажа, ажалай шэнэ-шэнэ амжалтанууд туйлагдадаг болонхой.

В. БАДАШКЕЕВ,
Сүхын МТС-эй партийна организациин секретарь.

„Б-М Үнэнэй" мате-иалаао хэмжээ абтаба

„Шугала асуудалнуудые мартаһан газетэ“

„Шухала асуудалнуудые мартаһан газетэ",—гэжэ статья манай газетын мартын 13-ай номерто толилогдоһон байна. Тэндэ хэлэгдэһэн дутуу дунданууд гү, али шухала асуудал болохо мал ба таряанажалые мартажа, тунхаглаадаггүйнь үнэнтэ байдал дээрээ тон зүб байһаниинь элирүүлэгдэһэн байгаа.

Энэ статьягай газетэдэ тунхаглагдаһанай ба ВКП(б) гэй Баргажанай айкомой саг дары хэмжээ абаһанай һүүлдэ „Баргузинская Правда“ газетэ өөрынгөө дутуу дунданuудые эрид усадхаһан байна.

Мүнөө „Баргузинская Правда“ һара бүхэндэ түсэб табидаг ба түсэбэйнгөө ёһоор хүдэлмэрилдэг болонхой. Тэрэ түсэбынь ВКП(б)-гэй айкомой бюро дээрэ баталагдадаг байна. Мүн газетэ хүдөө бэшэгшэдтээ барисаагаа эрид һайжаруулжа байна гэжэ ВКП(б)-гэй Баргажанай айком манай редакцида мэдээсэбэ.

Клубаа мартажархёо

Яруунын аймагай Эгэтын сомоной Кировэй нэрэмжэтэ колхоз хэзээ нэгэтэ һайн клубтай юм һэн. Мүнөө болоходо тэрэ клубынь хэндэшье хэрэггүй, хүнэй орошогүй, шорой тооһондо даруулшоод хэбтэнэ.

Гэбэшье, тус колхозой правлени клубаа заһабарилха тушаа ямаршье хэмжээ абанагүй.

В. БАЙБОРОДИН.

ПРОПАГАНДИСТНУУД БА АГИТАТОРНУУДТА ТУҺАЛАМЖА

СОЮЗНА РЕСПУБЛИКАНУУДАЙ АРАДАЙ АЖАХЫЕ ҺЭРГЭЭН БОДХООХО БА ХҮГЖӨӨХЭ ТҮСЭБ ТУХАЙ

Үйлэдбэриин хүсэнүүдые республиканууд ба экономическа районуудаар зохеон табиха талаар правительство болбол нэгэдэхеэр, гэмтэлдэ ороһон районуудые һэргээн [illegible] хоорондохоор ажаүйлэдбэриие [illegible] газарнуудта ба хэрэглэн абадаг районуудта али болохоор дүтэлүүлжэ, арадай ажахые саашадань хүгжөөхэ гэһэн зорилго табиһан байна.

Энэ талаар табанжэлэй түсэбэй гол зорилгонууд гэбэл:

Немецкэ дээрмэдэлгэһээ боложо гэмтэлдэ ороһон районуудые һэргээн бодхоолгын ябаса соо дайнай урда тээ ажаүйлэдбэриие зохеон хубаарилжа табиха талаар байһан дутуу дундануудые усадхаха.

Бүхы Союзна республиканудта илангаяа Поволжьеын, Уралай, Сибириин, Алас Дурнын районуудта капитальна хүдэлмэринүүдые үргэдүүлэн ябуулха ба саашадаа ажаүйлэдбэриие зүүн районуудта хүгжүүлхэ ябадалые хангаха.

Москвада, Ленинградта, Киевтэ, Ростовто, Горькидо ба Свердловскдо шэнэ шэнэ предприятинуудые бариха ябадал хизаарлаха. Түлишын энергетическэ ба түүхэй эдэй ресурснуудтай шэнэ шэнэ районуудта ба городуудта ажаүйлэдбэриин предприятинуудые хубаарилан байгуулха.

Республиканска ажахые СССР-эй арадай ажахын системэ соо али болохоор хүгжүүлхэ.

Дүрбэдэхи Сталинска табанжэл соо бүхы союзна республиканууд болбол экономико ба культурын талаар тон ехээр саашадаа урган хүгжэхэ байна.

РОССИЙСКА СОВЕТСКЭ ФЕДЕРАТИВНА СОЦИАЛИСТИЧЕСКЭ РЕСПУБЛИКА соо ажаүйлэдбэриин продукциие бүтээн гаргалга болбол дайнай урдахида орходоо 1950 ондо 56 процент ургана. Арадай ажахын шухала һалбари болохо нефть абалга хоер дахин дээшэлхэ байна.

Капитальна хүдэлмэринүүдэй гаргаша 145 миллиард түхэригөөр хараалагдана.

3,3 миллион тонно шэрэм хайлуулха хүсэтэй 13 доменно печьнүүд баригдаад хүдэлжэ эхилхэ. Энэ хадаа 1913 ондо хаанта Россида байһан бүхы доменно печьнүүдһээ 2 дахин олон болоно. Хэдэн олон тоогой шулуу нүүрһэнэй шахтанууд, прокатна станууд, булад хайлуулха агрегадууд байгуулагдаха байна.

7 миллион киловатт хүсэтэй электростанцинууд хүдэлмэрилжэ эхилхэ байна. Уралай, Сибириин, Зүүн хойто зүгэй районуудта гидростанцинууд үргэнөөр баригдахаһаа гадна Днепрогэсс шэнги гигантһаа хамта дээрээ үлүү хүсэтэй жэжэхэнүүд гидростанцинууд баригдаха байна.

Табанжэлэй түсэб тухай хуулиин бүхы бүлэгүүд соо Сталинска национальна политика эли тодоор харагдажа, автономно республиканууд, областьнууд ба округуудай арадай ажахые ба культурые бүхы талаарынь хүгжөөхэ гэһэн агууехэ Сталинай хүтэлбэри бэелүүлэгдэнэ. РСФСР-тэ шэнээр багтан ороһон областьнууд ба территоринууд болохо Кенигсберг, Петсамо, Урда Сахалин, Курильска аралнуудта тон ехэ анхарал табигдаһан байха юм.

Европейскэ хойто зүгэй гол һалбари болохо ой модоной ажаүйлэдбэри улам хүгжэхэ байна. Барилгын модо шэрэлгэ табанжэл соо 2.9 дахин ургаха байна. Энээнһээ гадна Ухтинска нефть ба газ абалга улам ехэ болоно, мүн Ленинград городые ба хойто зүгэй портнуудые нүүрһөөр хангаха печорско нүүрһэ малтажа абаха ябадал хурдан түргэн ургаха байна.

Баруун хойто зүгэй экономическа түхэл шарай болбол хүсэ ехэтэ машина бүтээлгэ, судно-бүтээлгэ ба хүгжэнги түмэр ба үһан замуудтай ленинградска ажаүйлэдбэриин гуламтаар тодорхойлогдоно. Ленинград болбол металл, хатуу болон шэнгэн түлишые холоһоо асардаг байна. жэшээлхэдэ, гансахан металл үдэр бүри 300 вагон Донбасс, Урал ба бусад газарнуудһаа асаржа байдаг.

Табанжэлэй түсэб болбол энэ байдалые болюулха байна. Печорско нүүрһэн ба Кольско түмэрэй рудагай база дээрэ Ленинград шадар хүсэ ехэтэ завод байгуулагдажа, шэрэм, булад, прокат гаргажа үгэхэдөө энэ районие металлаар гүйсэд хангаха байна.

Эстонско сланецын база дээрэ шэнгэн түлишын ажаүйлэдбэри байгуулагдаха, Кохтла—Ярви—Ленинград хүртэр газопровод табигдаха, Свирскэ ба Волховско гидростанцинууд хүдэлжэ эхилхэ байна. Манай ороной томын томо индустриальна ба культурна центр Ленинград һэргээн бодхоогдожо, бүри үндэр техническэ һуури дээрэ ажаүйлэдбэриингөө бүтээн гаргалгын талаар дайнай урдахи хэмжээе хүсэжэ, үлүү гараха байна. Метрополитен баригдажа, тэрээнэй түрүүшын ээлжээн хүдэлжэ эхилхэ юм.

Центрын районуудта торфын ба нүүрһэнэй ажаүйлэдбэри түрүүшын ээлжээндэ Подмосковно нүүрһэнэй бассейн улам саашаа хүгжэхэ байна. Эндэ жэлэй 18 миллион тонно нүүрһэ үгэхэ хүсэтэй 66 шэнэ шахтанууд баригдаха.

Хара металлургиин база үргэдхэгдэжэ, Тульска ба Липецкэ руднигуудай хүсэн улам ехэ болохо байна. Курска магнитна аномалиин руднигууд хүдэлжэ эхилхэ. Ока Волга хоер дээрэ шэнэ гидростанцинууд баригдаха, Рыбинскэ ГЭС баригдажа дүүрээд, хүдэлжэ эхилхэ ба Саратов—Москвагай газопроводой барилга гүйсэд дүүргэгдэхэ байна.

Манай ороной столица Москвае шэнэдхэн байгуулгын генеральна түсэбые бэелүүлхэ хүдэлмэринүүд үргэлжэлүүлэгдэнэ. Арад зоной байдалые һайжаруулхын тула 3 миллион кв. метр байра баригдаха, нэмэгдэжэ 200.000 байранууд газтай болохо байна.

Поволжьеын районууд болбол һүүлэй саг хүртэр энергетическэ ресурснуудаар хомор гэжэ тоологдодог, шулуун нүүрһэ, ой модо ба торфгүй район мүн байгаа. Мүнөө эндэ байгаалиин газ абалга эмхидхэгдэжэ, Москва ба Волга шадарай районуудай техническэ, энергетическэ ба ажабайдалай талаар хэрэглэл гүйсэд хангагдаха байна. Саратовска, Куйбышевска областьнууд ба Татарска АССР-тэ баян гэгшын нефтиин талмайнууд олдоһон ба эдэ районуудта нефть абалга 11 дахин ургаха байна.

Ульяновск городто автомобильна завод, Сызрань ба Астрахань городуудта шэнэ электростанцинууд баригдаха юм. Герой-город Сталинград гүйсэд һэргээн бодхоогдохо байна.

Хойто Кавказ ба Крымэй баян районуудай ажахын бүхы һалбаринууд һэргээн бодхоогдохо, илангаяа Майкопой, Грозныш, Дагестанска АССР-эй нефтиин үйлэдбэринүүд, эдээ-хоолой ажаүйлэдбэринүүд һэргээн бодхоогдохо байна.

Уралдахи металлай, хүндэ машино-бүтээлгын, химическэ ба нүүрһэнэй ажаүйлэдбэриин район болбол энэ табанжэл соо тон ехээр һалбаран хүгжэхэ байна. Шэрэм шудхалга болбол 1940 онойхидо орходоо 2,5 дахин, нүүрһэ малтан абалга 2,7 дахин, нефть абалга 3,2 дахин ургана. Орско-Халиловска легированна буладай комбинат шэнээр баригдаха, Кама ба Уфа мүрэнүүд дээрэ хоер томо гидроэлектростанци баригдаха. Уралда хоердохи калийна завод, Башкирта содово завод баригдаха ба 19 миллион тоннын хүсэтэй 43 шэнэ нүүрһэнэй шахтанууд баригдаха байна.

Мясска автомобильна завод баригдаха ба хэдэ хэдэн түмэр замууд табигдаха байна.

Баруун Сибирьтэ Кузбассай шулуун нүүрһэнэй ажаүйлэдбэри улам саашадаа хүгжэжэ, 30 шэнэ шахтанууд хүдэлмэрилжэ эхилхэ ба хара металлургиин талаар өөрын рудна база байгуулагдаха байна.

Машино-бүтээлгэ, илангаяа трактор-бүтээлгэ ехэхэн үргэнөөр дэбжүүлэгдэнэ. Новосибирскдэ автомобильна завод шэнээр баригдаад, үдэр бүри ЗИС—253 гэжэ 3.5 тоннын ашаанай 100 машинануудые гаргадаг болохо, бүд нэхэхэ комбинат ба бусад баригдаха байна. Баруун Сибирь болбол ороохо таряанай ба малажалай тон шухала база болон бэхижүүлэгдэжэ, сибириинхид болбол сибирскэ тоһоной алдар сууе дахин һэргээхэ байна.

Зүүн Сибирьтэ искусственна шэнгэн түлишын ажаүйлэдбэри байгуулагдана, түмэр харгын хоердохи магистраль, бүд нэхэлгын ажаүйлэдбэриин шэнэ база байгуулагдаха байна. Улан-Удын сэмбын комбинат болбол шэнэ сталинска табанжэл соо бүтээгдэхэ бүд нэхэлгын ажаүйлэдбэриин эхи татаха байна.

Алас Дурнада арадай ажахы илангаяа металлурги, энергетикэ, түлишэ, нефть, загаһанай ажаүйлэдбэри али бүхы талаараа хүгжэхэ, хүдөө ажахы нилээд үргэжэхэ байна.

УКРАИНСКА СОВЕТСКЭ СОЦИАЛИСТИЧЕСКЭ РЕСПУБЛИКА болбол металл ба нүүрһөөр элбэг дэлбэг, хүндэ машино-бүтээлгын ба химиин ажаүйлэдбэритэй, хүгжэл һайнтай хүдөө ажахытай республика мүн болоно. Немецкэ бузар нохосууд энэ республикын томо томо ажаүйлэдбэриин гуламтануудые ба хүдөө ажахые һүйдхэн һандаргаһан байна. Правительство болбол үшөө дайнай дүүрээгүй байхада Украинын арадай ажахые һэргээн бодхоожо эхилһэн байна. Гэбэшье 1946 оной гартар арадай ажахын оройдоо гурбанай нэгэ хубиие һэргээн бодхооһон байха юм. Донбассай шулууҥ нүүрһэнэй шахтануудые гүйсэд һэргээн бодхоохын тула 10 метр гүнзэгытэй 70 кв. километр нуур болшоһон уһые шахтанууд сооһоо гаргажа хаяха хэрэгтэй.

Ушар иимэ дээрэһээ табанжэлэй түсэб болбол УССР-тэ капитальна хүдэлмэринүүдэй гаргашада 49 миллиард 500 миллион түхэриг хараалһан байна. Энэ хадаа түрүүшын табанжэл соо СССР-эй арадай ажахыда гаргаһан гаргашатай сасуу шахуу байна.

Урда зүгэй хара металлургиие (Сталинска, Макеевскэ, Алчевскэ, Запорожсталь, Новомосковско, Азовсталь ба Керченскэ заводууд), Донбассай нүүрһэнэй ажаүйлэдбэриие, энергетическэ ажахые, химическэ ажаүйлэдбэриие, түмэрзамай транспортые, хүндэ ба транспортна машино-бүтээлгые, судно - бүтээлгые, эдээ-хоолой ажаүйлэдбэриие һэргээн бодхоохо ба саашадань һалбаруулан хүгжөөхэ байна.

30 доменно печьнүүд, 58 прокатна станууд, 60 шэнэ шахтанууд баригдажа үйлэбэридэ орохо ба 182 шахта һэргээн бодхоогдохо байна.

Ленинэй нэрэмжэтэ Днепропетровско гидроэлектростанци һэргээн бодхоогдожо, табанжэлэй һүүлдэ бүхы хүсэниинь 2,5 миллион киловатт час хүрэхэ байна. Мүн Днепропетровскдо үдэр бүри 60 ашаанай машина бүтээн гаргадаг автомобильна завод баригдажа дүүргэгдэхэ байна.

Львов городто автомобиль холбохо завод, электролампын, телеграфна ба телефонно аппаратурын, шэлэй заводууд, трикотажна фабрика баригдажа, энэ город болбол Украинын ажаүйлэдбэриин центрнүүдэй нэгэниинь болохо байна.

Киев, Харьков, Чернигов, Одесса, Днепропетровск, Сталино мэтын һандаралда ороһон городууд бултадаа гүйсэд һэргээн бодхоогдохо байна.

БЕЛОРУССКА СОВЕТСКЭ СОЦИАЛИСТИЧЕСКЭ РЕСПУБЛИКА соохи арадай ажахые һэргээн бодхоохо ба улам саашань хүгжөөхын үндэһэн дээрэ ажаүйлэдбэриин продукциие бүтээн гаргалга болбол 1950 ондо дайнай урдахи хэмжээнһээ 16 процент дээшэлүүлэгдэнэ. Капитальна хүдэлмэринүүдтэ гаргаха гаргаша 6 миллиард 950 миллион түхэригөөр хараалагдаба.

Түрүүшын ээлжээндэ түлишын ба энергетическэ базанууд хүгжөөгдэхэ байна. 243 мянган киловатт хүсэтэй электростанцинууд һэргээн бодхоогдохо ба шэнээр баригдаха юм. Хүдөө ажахын машино-бүтээлгын, станок-бүтээлгын, цементын, шэлэй, модо-болбосоруулгын заводууд һэргээн бодхоогдохо байна.

Минск городто автомобильна, тракторна ба велосипеднэ заводууд шэнээр баригдаха.

Эдээ-хоолой ажаүйлэдбэри һэргээн бодхоогдожо, 17 мяханай комбинат, 150 тоһо-сырэй заводууд үйлэдбэридэ оруулагдаха, хүдөө ажахы гүйсэд һэргээн бодхоогдохо байна.

ГРУЗИНСКА ССР-тэ сайн плантациин талмай 57 мянга 500 гектар хүртэр, цитрусовэ (лимон, апельсин, банан) тариха дэбисхэр 11 мянган гектар хүртэр үргэжүүлэгдэхэ ба сад, тамхи, виноград ба бусад жэмэсүүдэй тарилга улам ургаха байна.

Тбилисиин оршондо металлургическа завод шэнээр баригдажа, бүхы Закавказска районуудые металлаар хангаха байна. Кутаиси городто автомобильна завод, паровоз-заһалгын, гидротрубиныш заводууд, сайн ба улаан архиин ажаүйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдые бүтээхэ заводууд шэнээр баригдаха байна.

АЗЕРБАЙДЖАНСКА ССР-тэ нефть абалга табанжэл соо 1,5 дахин дээшэлхэ байна. Бакинска ба Кировобадска районуудта ехэ нефть гараха шэнэ шэнэ газарнуудые бэдэрхэ хүдэлмэри ябуулагдаха байна. Мингечаурска гидроузелай түрүүшын ээлжээн үйлэдбэридэ оруулагдаха.

АРМЯНСКА ССР болбол химическэ ба үнгэтэ металлай республика мүн болоно. Энэ республикын ажаүйлэдбэриин продукци бүтээлгэ 2 дахин ургаха байна.

Алюмини ба зэд-молибденовэ үйлэдбэри шэнээр байгуулагдаха, синтетическэ каучук бүтээлгэ 4 дахин, содо абалга 2 дахин ехэ болохо, мүн карбит, калий, сернэ кис[illegible] абалга нилээд ургаха байна.

КАЗАХСКА ССР соо капита[illegible] хүдэлмэринүүдтэ гаргаха гарга[illegible] миллиард түхэригөөр хараала[illegible] Ажаүйлэдбэриин продукци бүт[illegible] 2 хахад дахин шахуу дээшэлхэ[illegible]

Үнгэтэ металлургиин ажаүйл[illegible]ри улам саашадаа хүгжэжэ, [illegible] абалга хоер хахадһаа үлүү, т[illegible] абалга нэгэ хахад дахин шахуу [illegible]шэлхэ байна.

Карагандын нүүрһэнэй бассе[illegible] 17 шэнэ шахтанууд баригдаха, [illegible]таллургическа завод шэнээр ба[illegible]даха байна.

Малажал, ороохто таряанай [illegible]хы ба техническэ культура тар[illegible] ябадалнууд улам саашаа хүг[illegible] байна.

УЗБЕКСКЭ ССР болбол эхэ [illegible] ноймнай хүбэнгэй гол база ба [illegible]гоной, малажалай, илангаяа кар[illegible]лева хониной талаар хүгжэ[illegible] район болон, саашадаа улам хүг[illegible]хэ байна.

Ажаүйлэдбэриин продукциие [illegible]тээн гаргалга болбол дайнай ур[illegible]хиһаа 89 процент дээшэлхэ бай[illegible] Хүбэн тариха талмайн хэмж[illegible] 955 мянган гектар хүртэр ехэ бо[illegible]хо байна.

КИРГИЗСКЭ ССР соо хүн[illegible] ажаүйлэдбэриин предприятинууд баригдан бодхоогдохо ба улам саа[illegible]даа хүгжүүлэгдэхэһээ гадна [illegible] малай тоо толгой нилээд олош[illegible]руулагдаха болон таряанай талм[illegible] илангаяа хүбэн, һайн шанарта [illegible]хи ба виноград тариха талмай [illegible]гэжүүлэгдэхэ байна. Газар уһа[illegible] системын талаар нилээд ехэ хүд[illegible]мэри хэгдэхээр хараалагдаба.

ТУРКМЕНСКЭ ССР дотор не[illegible]тепровод табигдаха ба Кара-Тау[illegible] фосфоридай база дээрэ суперф[illegible]фатна завод ба Ашхабадска [illegible] нэхэлгын фабрикын хоердохи ээ[illegible]жээн баригдажа дүүргэгдэхээр [illegible]раалгадаба.

Хүнгэн ба эдээ-хоолой ажаүйл[illegible]бэри саашадаа хүгжөөгдэхэ ба [illegible] малай тоо толгой нилээд олошору[illegible]лагдаха байна.

ТАДЖИКСКА ССР дотор [illegible] табанжэл соо нүүрһэнэй, нефтиин [illegible] энергетикын ажаүйлэдбэри [illegible]жүүлэгдэхэ байна. Хүнгэн ажа[illegible]үйлэдбэриин продукци гаргалга илангаяа хлопчатобумажна ба то[illegible]гон бүд гаргалга нилээд дээшэл[illegible]лэгдэхэ юм. Хүбэн тариха талм[illegible] 107 мянган гектар хүргэгдэхэ [illegible] хатааһан жэмэс гаргаха ябадал [illegible]лээд ехэ болохо байна. Малай то[illegible] толгойе хэзээ хэзээнэйхиһээ үрг[illegible] хэмжээтэйгээр хүгжөөхэ ябадал [illegible]раалагдаба.

МОЛДАВСКА ССР дотор улаан архиин ба загаһанай ажаүйлэдбэ[illegible] хүдөө ажахы, сад тарилга һэргэ[illegible] бодхоогдохо ба кукуруза тари[illegible] дээшэлүүлэгдэхэ байна.

Рыбницкэ загаһанай завод, ула[illegible] архиин 26 заводууд һэргээн бо[illegible]хоогдохо ба 4 завод шэнээр бари[illegible]дажа, шампанска, коньяк ба стол[illegible]вын улаан архи элбэг дэлбэг[illegible] гаргагдаха байна.

КАРЕЛО-ФИНСКЭ ССР-тэ [illegible] модоной, модо-болбосоруулгын [illegible] саарһанай ажаүйлэдбэри улам са[illegible]шадаа хүгжэхэ байна.

Сталинай нэрэмжэтэ Белморско-Балтийска канал һэргээн бодхоог[illegible]хо юм.

Гол мүрэнэй судно-бүтээлгын з[illegible]вод шэнээр баригдаха байна.

Прибалтийска республиканууда[illegible] ажахы һэргээн бодхоогдохо ба ула[illegible] саашадаа хүгжөөгдэхэ байна.

ЭСТОНСКО ССР-тэ текстильн[illegible] һү-тоһоной ажаүйлэдбэри ба маши[illegible]но-бүтээлгэ үргэнөөр хүгжэхэ.

ЛАТВИЙСКА ССР-тэ вагон-б[illegible] тээлгын, паровоз-вагон заһабари[illegible]гын заводууд үйлэдбэридэ орохо [illegible] Балтиин далайда загаһа бариха яб[illegible]дал ехэ эдибхитэйгээр ябуулагда[illegible] байна.

ЛИТОВСКО ССР-тэ өөрын эне[illegible]гетическэ база бии болгогдохо [illegible] хүдөө-ажахын машино-бүтээлгы[illegible] цементнэ заводууд, нооһон бүд[illegible] фабрика, бүд нэхэхэ комбинаду[illegible] һэргээн бодхоогдохо байна.

Ушар иимэһээ, шэнэ Сталинска табанжэлэй түсэб болбол эконом[illegible]ческа хүгжэлтын законуудые г[illegible]зэгыгөөр шудалһанай ба шадаб[illegible] болгоһоной гайхамшагта жэшээ [illegible] болоно. Энэ түсэбтэ агуу ехэ Ста[illegible]най сэсэн мэргэн ухаан ба револю[illegible]ционно далайса тобойн харагдана.

Манай советскэ хүнүүд болбо[illegible] ажахыгаа һэргээн бодхоохо ба ула[illegible] дээшэнь хүгжүүлхэ һонор тодо [illegible]раа зам абаба гээшэ.

Манай илагша-арад болбол аг[illegible] ехэ Сталинай хүтэлбэри доро [illegible]жа, түрэл Эхэ оронойгоо хүсэ [illegible]далай бүхэжэхэ ябадалые түйл[illegible] ба коммунизм байгуулгада горьто[illegible]хон алхам хэхэ байна.

Ц. ЦЫБИКОВ.

...АРГАЖАНАЙ АЗО-гэй НЭГЭ „ЗААБАРИ" ТУХАЙ

...э ажалай артельнүүдтэ өө- ...гүрэнөөр хэтэ мүнхэдөө ...газарые хэншье худалда- ...жа ба саашань худалдаха ...байна гэжэ хүдөө ажалай ...н Сталинска устав соо ...гдана. Гэбэшье, Баргажа- ...О-е даагша нүхэр Мосунов ...тээ мэндэ аймагайн... ...удта иимэ захиралта үгэ- ...на гэбэл: колхозуудай ха- ...абшалан дээрэ адуу ма- ...лаагшадhаа удаадахи түл- ...эха—үмсын ажалтан мори- ...лhаар байгаа hаа нэгэ тол- ...ь 500 түхэриг, хүдэлмэри- ...албахаагшадай малhаа ...400 хэртэр түхэриг, үмсын ...ай эбэртэ малнуудhаа ...түхэриг, хүдэлмэришэн ...аагшадай болон специа- ...ай малнуудhаа 140—250 түхэриг хүртэр түлбэри абаха гэжэ „захиралта" үгэбэ.

Нүхэр Мосуновай энэ „захиралтын" үндэhөөр Усть-Баргажанай сельсоведэй Ворошиловай нэрэмжэтэ колхозой правлени хадаа дүтэ шадар hуудаг хүдэлмэришэд ба албахаагшадhаа ехэхэн хэмжээнэй түлбэри нэхэжэ абадаг болоо.

Мүн тус колхоз хадаа Усть-Баргажанай рыбкоопто сабшалан худалдажа, арендын түлбэри абажа байха юм. ВКП(б)-гэй айкомой ба аймгүйсэдкомой нюдэн доро болохо байбашье hаань, энэ хуули буса ябадалые болюулха тушаа ямаршье хэмжээ абадаггүй байхань тон гайхалтай.

Хүдөө ажалай артелиин Сталинска уставые хазагайруулагшадта хатуу хэмжээ абтаха ёhотой.

Б. Ринчинов.

Гүрэнэй зөөридэ үрилтэ хэгшэд

...н ба политическэ шухала ...нуудые амжалтатайгаар ...э ябадалда мүнгэн зөөри ...гаргашалха хэрэг тон ...үүргые эзэлхэ байна. ...роной хүдөө ажахы, ажаүй- ...зам харилсаае саашадань ...э ябадал энээндэ хараа- ...мүнгэн зөөрие зүбөөр ...hан ябадал дээрэhээ ...лдыдаха байна.

...ын эмхи зургаануудта ...ресурснуудые ехээр ...э, бухы зөөридөө гамтай- ...даха, эзэгүйгөөр хандажа ...урихэ ябадалтай эрид ...тэмсэхэ гэжэ манай ...ба правительство хододоо ...байна.

...шье, манай республикын ...лдбэриин томо томо пред- ...уд ба мүн министерство- ...гүрэнэй зөөридэ хайра ...гөөр хандадаг ябадал ...оо. Жэшээлхэдэ, нютагай ...лдбэриин Министр нүхэр ...ов, Министерствын түсэб- ...тагай начальник Марты- ...шэд СССР-эй Совнаркомой ...ой июлиин 15-ай тогтоо- ...бдэжэ, гүрэндэ хаpша ...гаргаhан байна. Энэ ...ерствотэ хабаатай аймагуу- ...комбинадууд дээрэ 27 ...типовой штадууд бии бол- ... Тиин эдэ штадуудта ...рилжэ байгаа хүдэлмэри- ...жэл соогоо ехэхэн хуга- ...алин хүлhэ абаха байна. ...эрэшэлэн нютагай ажаүйлэдбэриин Министерстводэ хабаатай предприятинууд дээрэ хүдэлмэрилжэ байгаа нилээд олон хүдэлмэришэдэй салин хүлhэн хуули бусаар дээшэлүүлэгдэhэн байха юм. Энээндэ мүн лэ бага бэшэ гүрэнэй зөөри жэл соогоо гаргашалагдаха болоно.

Нютагай ажаүйлэдбэриин Министерствын хуули бусаар ябуулжа байгаа энэ „ажал-ябуулгань" жэлэй турша соо гүрэнэй бюджедhээ 168240 түхэриг гаргашалха байна. Энэ зөөрие зүбөөр хэрэглэжэ шадаад байгаа hаа, манай республика дотор 50 хүүгэдые хабаадуулhан үхибүүдэй яслиие жэл соо хүсэд хангажа болоно.

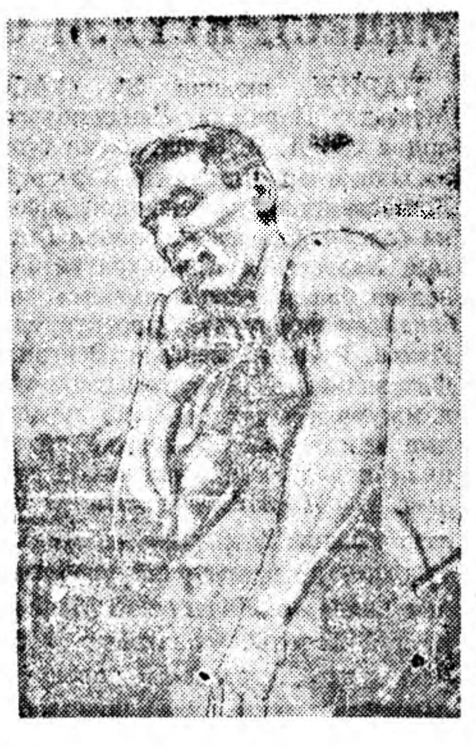
Тэрээнhээ гадна нютагай ажаүйлэдбэриин Министерство болбол 6 аймагуудай промкомбинадуудай ба Улан-Удын горпромкомбинадай алба хаагшадай тоое 27 хүдэлмэрилэгшэдөөр олошоруулhан байна. Тиин энэ хуули буса ябадалаа далдалхын түлөө Министерствын хүтэлбэрилэгшэд эдэ 27 хүнүүдые үйлэдбэри дээрэ цехүүдтэ ба мастерскойнуудта хүдэлмэрилөө гэжэ харуулна. Эдэ хадаа нилээд жэгшүүритэй ябадалай нэгэн болоно ба үргэн хэрэглэлэй эд бараа элбэгээр үйлэдбэрилэн гаргаха хэрэгтэ дарамта тойбод боложо байhаниинь лабтай.

Гүрэнэй зөөрие хайра гамгүйгөөр үрижэ байhан эдэ хүтэлбэрилэгшэдтэ хатуу хэмжээ абаха саг тулажа ерээ.

Н. Спицын.

211736 түхэригтэ арhа суглуулба

...жанай аймпотребсоюз (ту- ...шань нүхэр Левицкий, бэ- ...эй конторын директор ву- ...еновский) июлиин 20-ой мэ- ..., энэ жэлдэ ангай арhа ...эхэ 9 hарынгаа даалгабари 353 процент дүүргэжэ, 211.736 түхэригтэ ангай арhа тушаан абаба. Иигэжэ тус конторо социалистическэ мүрысөөндэ Бурмонкоопсоюзай системэ соо түрүү hуури эзэлhэн байна.

hаяхан аймагууд хоорондын ба городой спортивна мүрысөөн үнгэргэгдэhэн байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ядрое 11 метр 48 сантиметр түлхижэ, мүрысөөндэ түрүү hуури эзэлhэн П. Беспалов.

И. Красавцевай фото.

Колхозно-совхозно театрын артистнар Баргажанда

Республиканска колхозно-совхозно театрын артистнуудай бригада РСФСР-эй габьяата артист нүхэр Н. Таровай хүтэлбэри доро Баргажанай ба Курумканай аймагуудта концертнүүдые харуулхаяа гараhан юм. Мүнөө тус бригадын артистнар хоер аймагай колхозуудаар бултандань шахуу ябажа, ехэ hонин ба уран шадабаритайгаар наадэ харуулха зуураа, үргэн ниитэ колхозниуудай дунда ойлгуулалмжын хүдэлмэри ябуулна.

Аймагуудай центр ба колхозууд дээгүүр харуулhан нэгэ акттай пьесэнүүдые харагшад ехэ hонирхоhон байна. Артистнар нүхэд Вампилов, Болдонова ба Дагбаева гэгшэдэй хабаадалгатайгаар табигдаhан «Хоер hуни» гэжэ зүжэг аргагүй hонирхолтойгоор үнгэрбэ. Мүн тэрэшэлэн тус бригадын бусад артистнарай харуулдаг ород ба бурят арадай танец ба дуунууд, СССР-эй арадуудай дуунуудые тон hонирхолтойгоор харагшад угтаба.

Бухгалтернуудые бэлэдхэбэ

Бурят-Монголой хэлхээ-холбоной хэрэгые эрхилхэ управлени hаяхан бухгалтернуудай hара хахадай курса эмхидхэhэн байна. Энэ курсые 10 хүн дүүргэжэ гараба.

Специалистын зүбшэл

Менингит үбшэнhөө моридой үхэхэ ябадалые болюулха

Адуу моридто хүрэдэг энцефаломиэлит гэхэ гү, али менингит гэдэг халдабарита үбшэн болбол ажахыда айхабтар ехэ гарза гай ушаруулдаг байhан хадаа, тон аюултай үбшэн мүн. Юун дээрэhээ гарза болохо байнаб гэбэл: үбшэнэй дэлгэрhэн газарта карантин табидаг, үбдэhэн моридой угаа олониинь үхэжэ хосордог, моридые унаха хүллэхэ ябадалые үсөөн болгодог байнабшуу.

Энэ үбшэн хадаа центральна нервнэ системын хүдэлэсые hандаргажа муудуулдаг байха юм. Тэрэ үбшэниие адуу моридто халдаадаг жэжэ хорхойнууд болбол мүнөө сагай микроскопоор харагдахагүй аад, дэмы түргэнөөр хосордоггүй байна. Менингит үбшэнэй хорхой хээрэ талын бэлшээри дээрэ хэдэн hара соо амиды байдаг юм. Теэд, хлорно известко ба карболово кислотае 5 процентээр буйлуулаад сүршэхэдэ тэрэниие 10 минута соо аладаг байна.

Гол түлэб үбшэн моридhоо энэ халдабарита үбшэн тарадаг юм гэжэ мэдэхэ хэрэгтэй. Ондоо мориндо яагаад халдадаг байhаниинь үшөө шэнжэлэгдээдүй, зүгөөр хото ходоодоор дамжажа халдадаг байhаниинь лабтай, мүн шуhа hородог хорхой шумуулнуудшье энэ үбшэнэй тараха ябадалда мүн лэ ушартай байдаг.

Манай республикын ветеринарна мэргэжэлтэдэй хэжэ байhан хүдэлмэри хадаа, моридые дан ехээр даран унаха хүллэхэ гээшэ менингит үбшэнэй тараха арга олгоно, тиихэдэ монгол моридто тэрэ үбшэн угаа бэлэхэнээр халдадаг байhыень гэршэлбэ. Монгол морид тон ондоо байра байдалтай байдаг ба шадалhаан үлүү хэтэрхы ехэ ажалда дарагдан унагдаад байхадаа, менингидээр үбдэдэг ба олонхидоо үхэжэ хосордог байнабшуу.

Менингит үбшэн халдаhан болбошье элидэ гарангүй ябадаг үень хадаа—40 үдэр хүртэр үргэлжэлдэг.

Энэ үбшэниие халдаагаад байхадаа гол шэнжэ тэмдэгүүдэй үзэгдэхэ саг хүртэр адуу моридой температурань бага зэргэ нэмэдэг, үргэhэнойрто дарагдажа нёбшо нозоо болодог, ажал хүдэлмэридэ ябахадаа түргэнөөр эсэдэг байха. Баhа шүлhэниинь тон ехээр гоожодог юм.

Менингит гээшэ хоер янзаар гэхэ гү, али аалиханаар ба дэмырэнги шангаар хүрэдэг байха юм. Энэ үбшэнэй халдаhаниинь мэдэнгүйгөөр үнгэрхэ гээшэнь тон хомор байдаг

Менингит үбшэн халдаад, аалиханаар хүрэжэ байхадань, моридой хото ходоодонь хүдэлхөө болеод байдаг юм. Адуу морид юрынхиhөө дан ондоо шэнжэ тэмдэгтэй болоод, дүрбэн хүлөө hольбуулжа гэшхээд байдаг ба бэеэ даахаа болидог ушарнууд үзэгдэхэ байна. Энэ үбшэн 3—6 үдэр соо үргэлжэлдэг. Тиихэдэ менингит халдаhан морид 35 процент хүртэрөө үхэдэг байха юм.

Дэмырэнги шангаар хүрэжэ ордоhолдог байхадань, морид гээшэ ухаа мэдээгүйгөөр урагшаа зүдхэдэг уяагаа таhалдаг, тиигээд, үрдаа дайралдаhан юумэдэ түшэжэ тархяа нугалаад унадаг зантай. Унаhан бэеэрээ дахяад бодоод, хүсэ шадалайнгаа хүсэд барагдатар иигэжэ байдаг. Тиихэдээ тэдэнэй хото-ходоодонь хүдэлхөө болижо, шээhэниинь хаагдадаг шахуу байха ушартай.

Үбдэhэн морид үбhэ ногоое оройдоошье эдидэггүй. Зүрхэнэйнь сохидол hула болож, hудалынь тон аалиханаар сохидог байна. Теэд үбшэниинь ордоhолхоо байхадаа, зүрхэниинь тон түргэнөөр сохидог болоод байдаг юм. Үбшэнэйнгөө буураад байхада, 1 минута соо 4—6 хүртэр амисхаалдаг ба ордоhолоод байхадаа тон түргэдэжэ, физиологическа нормоhоо бүри ехээр хэтэржэ гарадаг байна.

Менингит үбшэн 1-hээ 6 үдэр хүртэр тон шангаар хүрдэг зантай. Тэрэниие эмнэхэ аргалха ябадал гурбанай нэгэ хуби хүртэр ямаршье туhагүй байдаг юм. Тиибэ-яабашье, үбдэhэн морин бүхэниие заабол эмнэхэ хэрэгтэй, мүн тэрээние эрид шууд хэхэ болоно. Үбшэн моридой эдэгэхэ ябадал хадаа эм-дом дээрэhээ бэшэ, харин тэрэниие гартаа барижа байhан ветврач гү, али ветфельдшерэй эрдэм шадабари дээрэhээ дулдыдаха байнабшуу.

Үбдөөд байhан мориной амыень саг үргэлжэ шахуу уhаар дэбтээжэ байха ёhотой. Үбшэн мориной ама хамарhаа бэшээрынь, бүхы толгойе мэшээг гү, али холстоор боогоод тэрэниие саг үргэлжэ хүйтэн уhаар норгожо байха зэргэтэй.

Үбшэн мориие hүүдэр газарта эрьюулгэдэ уяад байбал, тэрэнь hаадгүйгөөр тойроод ябажа байха аргатай болохо байна.

Баhа, гахайн тахал эмнэхэ сывороткээр гү, али шүлхы үбшэниие эмнэдэг сывороткээр аргалхада заримдаа туhатай байдаг.

Менингит үбшэниие тараахагүй тулада, тэрээнhээ hэргылхэ хэмжээнүүдые абаха гээшэ угаа шухала, тиихын тулада адуу моридоо тон ехээр гамнажа, наринаар унаха хүллэхэ шухала.

Иимэ халдабарита үбшэнэй эхин түрүүн үзэгдэмсээр өөhэдынгөө ажахы дотор үбшэнhөө hэргылхэ хэдэн олон хэмжээ-ябуулгануудые үнгэргэхэ болоно.

Менингит үбшэн халдаба ха гэжэ hэжэглэгдэhэн бригада, конюшня гү, али мориной хашаа байра бүхэндэ карантин табиха хэрэгтэй. Тэндэ адуу моридые асарха абаашаха, hэлгүүлэн илагаха, андалдаха, худалдаха болон үбhэ тэжээл зөөжэ абаашаха ябадал огтолон хоригдохо юм.

Халдабарита үбшэнэй бии болоод байбал, температурынь хэмжэжэ үзэдэг болохо хэрэгтэй, тиихэдэ температура ехэтэй болоод байhан моридые хүдэлмэриhөө hуллажа, тэрэнэй хойноhоо ажаглан хараха шухала. Мүн тэрэшэлэн, адуу моридто үдэр бүри үзэлгэ хэжэ, тэдэнэй нюдэ-аманда ондоо тэмдэг орон аа гү гэжэ илангаяа ехэ анхарал хандуулжа байха хэрэгтэй. Нюдэ-амаа шараhан, мүн нойртой нозоо ба түргэнөөр эсэдэг болоhон моридые тэрэ дары ажал хүдэлмэриhөө сүлөөлжэ гаргаха ушартай.

Халдабарита үбшэнэй бии болоод байhан тэрэ hүрэгэй адуу моридто суткэдээ 30—45 грамм дабhа эдюулжэ байха хэрэгтэй. Баhа унаанда ябаhан моридой ажалыень заабол хүнгэдхэхэ хэрэгтэй.

Тиин бригада бүхэндэ морин тус бүридөө али тухай шадалтай, хэр зэргын морин гээшэб гэжэ хаража зохеhон графигтай болож, адуу моридоо унадаг хүллэдэг байбал hайн байха. Неделидээ нэгэ дахин морид амарха ёhотой.

Малшадай дунда ветеринарно гэгээрэлэй хүдэлмэри заршамтай hайнаар табигдаха ёhотой. Тиигээд байбал үбдэhэн моридые хаhа саг соонь элирүүлэн олохо аргатай болохобди. Тиимэ хадаа халдабарита үбшэниие эмнэжэ эдэгээхэ, адуу моридоо унаха хүллэхэ ба тэжээхэ хараха гүрим заабарие наринаар сахиха байнал ди.

Менингит үбшэнhөө адуу моридой үхэхэ хорохо ябадалые шадаал hаа үсөөн болгохо гэhэн зорилго бүхы ажахынуудые хүтэлбэрилэгшэд ба зооветеринарна хүдэлмэрилэгшэдэй үмэнэ табигдана.

М. ХУДЯКОВ, —
БМАССР-эй малажалай Министерствын ветуправлениин главна ветврач.

1950 ОНДО УЛАН-УДЭ ГОРОД ЯМАР БОЛОХОБ

...ондо городуудые проектлэхэ ...й институдай (Гипрогорой) ...градска отделениеэр Бурят- ...ной столица Улан-Удэ горо- ...түсэблэлгын Генеральна проект ...доhон байгаа.

...э ороноо хамгаалгын дайнай ...тээ Гипрогорой проектын ...Улан-Удэ городые шэнэдхэн ...алгын талаар ехэхэн хүдэл- ...гдэhэн юм. Харин немецко- ...ска булимтарагшадай манай ...о дайгаар ороhон ябадал ха- ...родоо түсэбэй ёhоор шэнэд- ...айгуулалгые саг зуура таhал- ...ан байгаа.

...ай ороной бүхы арад hанда- ...охидолдо ороhон городуудаа ...н бодхоохо ба арадай ажа- ...лам саашань хүгжөөхэ хэрэгые ...лхын тулада туйлай ехэ шэ- ...жэлтэтэйгээр оробо. Бурят- ...олой ажалшад агууехэ совет- ...радуудтай хамта амгалан сагай ...онуудые шиидхэхэ ба горо- ...аhан hайжаруулха болон куль- ...о-болбосон болгохын түлөө ...сэхээр оролсожо байна.

...н-Удэ городые шэнэдхэн бай- ...талаар дүрбэдэгөөр Сталин- ...табанжэлэй түсэб соо ехэхэн ...мэри хараалагдаhан байна. ...-Удэ городой барилга ба тэрэ- ...шэнэдхэн байгуулха асуудалда ...тскэ Союзай правительство ...энээр анхаралаа табидаг байха ...«Улан-Удэ городой городской ...ыда туhалха хэмжээнүүд ...» 1946 оной февраль ...соо түсхай тогтоол гаргаг- ...н юм. Тэрэ хадаа парти ба ...ительствын энэ хэрэгтэ үдэр ...ин анхарал оролдолго гаргажа ...агай гэрэлтэмэ тодо жэшээ бо- ...о үгэнэ.

...үрбэдэхи Сталинска табанжэлэй ...өөр хараалагдаhан хэмжээ- ...улгануудай бэелүүлэгдээд байхада Улан-Удэ городой түхэл шарай ехэхэнээр хубилха юм.

1950 ондо манай город иимэ болохо байна.

Городой центральна хубида хадын эрье дээгүүр Трактово үйлсэhөө эхилээд анха монголрабфагай байhан гэр хүртэр шэнэ магистральна үйлсэ байгуулагдаха болоно.

Мүнөө баригдаад байhан мэргэжэлтэдэй байшан, МВД-гэй байшан, милициин байшан, баригдажа байгаа 52 квартиратай байрын гэр шэнэ магистральда оролсохо юм. Эдэ баригдаад байhан гэрнүүдhээ ба дүрбэдэхи табанжэл соо бүтээгдэхэ барилгануудhаа хадын эрье дээрэхи магистралиин юрэнхы шугам бүридэн эсэслэгдэхэ юм. Монголрабфагай байhан байшан ба 52 квартиратай байрын гэрэй хоорондо байрын управлениин хабаатай гурбан дабхар шулуун гэр баригдаха юм. Тэрэнэй доодо дабхарай тэг дунда жэшээтэ hайнаар түхеэрэгдэhэн эдеэ-хоолой магазин нээгдэхэ ёhотой. Мүн гражданска агаарай флодой управлениин байшан ба углуута Байкалгосрыбтрестын гурбан дабхар байрын гэр баригдажа, тэрэнэй доодо дабхартань загаhа наймаалха түсхай магазин нээгдэхэ ёhотой болоно. Хада дээрэхи магистраль хадаа мүнөө байhан жэжэхэнүүд модон барилгануудhаа сэбэрлэгдэжэ, түсэблэлгын генеральна проектын ёhоор байгуулагдаха ёhотой: үйлсэдэнь шулуу дэбдижэ, асфальтаар хушаха ба хоер талааранъ бульвар ба ногоо (газон) таригдаха юм. Хадын эрье дээрэхи магистралиин гэр байранууд үндэр дээдэ архитектурна бүтээлгээрээ ба тон нюдэндэ инаг зохид шэрээр шэрдэгдэхэ дээрэhээ город соогоо түсгаар илгаран харагдаха болоно. Городой хада дээрэхи хубида 10 шахуу шулуун гэр баригдаха байна.

Правительственна талмай дээрэ «Прогресс» кинотеатрын ба советүүдэй гостиницын хоорондо автоматическа телефонно станциин байшан, Министрнүүдэй Соведэй байшан тушаа нүгөө таладань Ленинскэ үйлсэдэ городской соведэй байшан шэнээр баригдаха юм.

«Прогресс» кинотеатр тушаа нүгөө таладань, талмайн баруун урда буланда Ленинскэ үйлсын хадаруу оролгын хажууда Бурят-Монголой оперо ба балетын национальна театр баригдажа гүйсэдхэгдэхэ ба тэрэ шадарайнь дэбисхэр тон зохид культурно-болбосон түхэл шарайтай болгогдохо юм. Мүнөө тэндэ байhан хоер дабхар модон гэр ондоо газарта урьлагдаха юм. Театрын нюур ба ара талын талмайнуудта шулуу дэбдигдэжэ, асфальтаар хушагдаха бусад сүлөө гараhан газарнуудтань модо сэсэг таринжа ногооруулагдаха болоно. Некрасовска үйлсын талаhаа хадын эрье заhабарилагдажа, тэндэнь модо таригдажа ба хүнэй ябаха гэшхүүр хэгдэжэ тон культурна түхэлтэй болгогдохо байна.

Правительственна талмай хадаа бүримүhэн шэнэдхэн байгуулагдаха ёhотой болоно. Гэбэл энэ талмай тон жэгдэхэн болгогдохо ба Ленинскэ үйлсэ тээшээ доошоо ороhон табсантай болохо ёhотой. Мүнөө байhан скверэй орондо тон жэгдэхэн талмай байгуулагдаха юм.

Соведүүдэй гостиницаhаа эхилээд элеваторhаа хойгуур Вокзальна үйлсэ хүртэр Зүүн Сибирскэ түмэр зам доогуур гараhан тон hонирхолтой инженернэ түхеэрэлгэ болохо тоннель байгуулагдаха юм.

Тоннель байгуулхада түмэр зам дээгүүр ябган хүнүүдэй, мори тэргэ ба автомашинануудай гаралгада мүнөө үзэгдэжэ байhан бэрхэшээлнүүд сүм усадхагдаха байна.

Ранжуровай үйлсөөр пединститутдай hуралсалай корпусай квартал соо институдай городок бодхоогдохо юм. Гэбэл зооветинститутдай hуралсалай корпусай ба хамтын байрын hууринууд табигдажа барилгань эхилхэ юм.

Городой центральна районой хада доорохи хубидань 8 квартиратай хоер дабхар байрын 30 гэрнүүд баригдаха байна. Эдэ гэрнүүдэй олонхинь Набережна, Свобода, Даамба үйлсэнүүдээр уhанай үерhөө хамгаалгын даамбые зубшажа баригдаха юм.

Рабочи хадаhаа эхилээд Удэ ба Сэлэнгэ мүрэнүүдэй эрьеэр Байкало-Сэлэнгинскэ пароходствын даамба хүргэр уhанай үерhээ хамгаалха даамба бүтээгдэжэ, уhанай эрьенүүдэй түхэл шарайнуудые үндэhөөрэнь хубилгажа, тэндэ зунай үедэ городой культурна центр болохо юм. Набережна, Свобода ба Даамба үйлсэнүүд түсэблэн заhагдажа, шулуу дэбдигдэхэ ба хоер талааранъ асфальтаар хушагдаhан тротуар бүтээгдэхэ, ногоо (газон) таригдаха болоно.

Өөрөө даамбань хадаа зунай сагта городой ажалшадай амарха эгээл дуратай газарынь болохо юм. Даамбын эли тодо шугам хадаа уhанай эрьеын архитектурна талаар тон зохидоор түсэблэн найруулагдаhаниие харуулха юм. Энэ найруулгада зохилдуулан модо сэсэг таригдаха ба архитектурна бага формын павильон, хүнэй hууха беседкэнүүд, киоск гэхэ мэтэнүүд баригдаха юм. Мүн городой хада доорохи хубида hуудаг ажалшад уhанай үертэ абтаалгаhаа ходоодоо зайлуулагдаха байна.

Сэлэнгэ мүрэндэ Удын шудхан ороhон буланда 4,5 гектар талмайтай спорт-парк түхеэрэгдэхээр түсэблэгдэбэ. Тэрэ спорт-паркын дэбисхэр дээрэ трибунатай стадион, спорт клубай ууҗам ехэ гэр баригдаха юм. Гадна Набережна үйлсөөр спорт-паркhаа эхилээд Сэлэнгын пароходствын даамба хүртэр Сэлэнгын эрьеые зубшажа 70 метр үргэн бульвар байгуулагдаха болоно. Спорт-парк соохи стадион хадаа спортивна талмайтай ба уhанда hамараха нээмэл бассейнтэй байха юм. Мүн тэндэ парашютна вышкэ ба хүүгэдэй спортивна павильон баригдаха ёhотой болоно. Даамба дээгүүр хэдэ хэдэн талмайнууд түхеэрэгдэжэ, бүлэг бүлэг скульптуранууд бодхоогдохо, даамба өөдэ гараhан гэшхүүрнүүд түхеэрэгдэхэ байна.

Сэлэнгын эрьеын бульвар хадаа хэдэн олон киоск, фонтан ба бүлэг бүлэг скульптурануудаар хангагдаhан байха ба амаржа ябахада тон зохистой газар болохо юм. Гол дундуурхи аллеянь түб дундаа элдэб үнгын сэсэг таригдаhан түхэреэн талмайтай байха ба тэрэ талмайн дунда тон ехэ фонтан түхеэрэгдэhэн байха болоно.

Мяханай комбинат, гүрэнэй завод, механизированнэ шэлэй завод, сэмбын фабрика гэхэ зэргын томо томо предприятинуудай байрын поселогууд заhамал hайн шоссейнэ харгыгаар холбогдохо юм. Тэрэ харгынуудаар жэшээтэ hайнаар түхеэрэгдэhэн одоо үеын автобус ба таксинууд хододоо ябажа байха болоно. Эдэ предприятинуудай хүдэлмэришэд, алба хаагшад ямаршье үедэ город ерээд, бусаха аргатай болохо байна.

Сэмбын фабрикын райондо хоер дабхар байрын гэрнүүдhээ бүридэhэн, өөрын клубтай, банитай, хүүгэдэй сад ба яслитай болон поликлиникэтэй хүдэлмэришэдэй байха тон ехэ поселок бодхоогдохо юм.

Мелькомбинадай районда кондитерска фабрика ба hүнэй завод гэхэ зэргын ажаүйлэдбэриин шэнэ предприятинууд байрын поселогуудтайгаар байгуулагдаха болоно. Мүнөө энэ районой тон таhархай байhан Октябрьска поселок, Никольско поселок, мелькомбинадай поселогууд ба бусад урган нэмэжэ бүгэдэндөө ниилэжэ нэгэн болохо юм.

Мяханай комбинадта нарайлалгын отделенитэй больница, 500 хүнэй hууха hууритай клуб баригдаха байна. Шэлэй заводто бани, больница, клуб нээгдэхэ ба хэдэн олон байрын гэрнүүд баригдаха байна.

Паровозо-бүтээлгын заводой дэбисхэр дээрэ тон томохон стадион нээгдэхэ ба культурно-болбосоноор түхеэрэгдэhэн, шлакобетоноор баригдаhан хоер дабхар гэрнүүдтэй поселок байгуулагдаха юм. Дүрбэдэгээр табанжэл соо хамта 200 шахуу хоер квартиратай байрын гэрнүүд баригдаха байна гээшэ.

Түмэр замай узелда бани, 880 хүүгэдэй hураха hургуули, хүүгэдэй ясли ба бусад барилганууд бүтээгдэхэ байна. Вокзальна үйлсэ культурна түхэл маягтай болгогдохо ба түмэр замай узелай hайнаар түхеэрэгдэhэн стадион бүтээгдэхэ юм.

Городто городской баниин хажууда, мүн паровозо-бүтээлгын заводой социалистическэ поселогто хубсаhа угааха газарнууд (прачечнанууд) баригдаха байна. Ажаүйлэдбэриин предприятинуудай байрын поселогууд культурно-болбосон түхэлтэй болохо, үйлсэнүүдтэнь шулуу дэбдэгдэхэ, модо тарижа, ногооруулагдаха, тротуар хэгдэхэ, ногоон (газон) таригдаха ба сквер түхеэрэгдэхэ юм.

Улан-Удын 1950 ондо ямар болохо байhаниие хүсэд бэшээр, тобшохоноор хэлэхэдэ иимэ байна.

М. БИЛЬДУШКИНОВ, Улан-Удэ городой главна архитекторын үялгые дүүргэгшэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Мухаршэбэрэй аймагай «Комсомол» колхозой луговод нүхэр Цыбиков Ханда Бакшеевич гэгшэ сабшалан ба огород дээрэ табигдаһан үһые хаража байна. И. Красавцевай фото.

ҺҮ ТУШААЛГЫЕ ҺУЛААР ЯБУУЛНА

Һү ба тоһо тушаалга гүрэн түрын удхашанартай шухала хэрэг болоно. Гэбэшье, Заиграйн аймагай колхозуудаар гүрэндэ һү ба тоһо тушаалга айхабтар ехэ гээгдэлтэйгээр ба тон муугаар ябуулагдана. Жэшээлхэдэ, мүнөө аймагай колхозууд һү ба тоһо тушааха жэлэйнгээ түсэб оройдоо 23,2 процент, колхознигууд, хүдэлмэришэд ба албахаагшад 42 процент дүүргэбэ.

Илангаяа «Красный партизан» (түрүүлэгшэнь нүхэр Белых), Калининай нэрэмжэтэ (түрүүлэгшэнь нүхэр Закаменных), Молотовой нэрэмжэтэ (түрүүлэгшэнь нүхэр Дашиев), «Красный опытник» (түрүүлэгшэнь нүхэр Гуревич) ба бусадшье колхозууд һү тушаалгаа тэсэшэгүйгөөр унжагайруулжа, түсэбүүдээ арайхан гэжэ 12 процентһээ 14 процент хүртэр гүйсэдхэбэ. Мүн тэрэшэлэн «Улаан Эрхириг» (түрүүлэгшэнь нүхэр Санжиев), Дээдэ Илькиин сомоной Сталинай нэрэмжэтэ колхозууд бүхы арга-боломжотой байһан аад, мүн лэ һү тушаалгаяа болошогүйгөөр унжагайруулна.

Дээрэ дурсагдаһан колхозуудай хүтэлбэрилэгшэд хадаа БМАССР-эй Министрнүүдэй Соведэй ба ВКП(б)-гэй Обкомой һү тушааха тухай гаргаһан тогтоолые бэелүүлхын түлөө тэмсэнэгүй. Бэлэдхэлэй Министерствын тус аймагтахи түлөөлэгшэ нүхэр Цыренов ба эдэ колхозуудай түрүүлэгшэнэр тус тогтоолые арад зоной дунда нэбтэрүүлхэ тушаа ямаршье хэмжээ-ябуулгануудые абаагүй. Һү тушаалгаар түрүүлжэ ябагшадые урмашуулха ябадал эмхидхэгдээгүй байха юм.

Зарим нэгэн колхозууд гүрэнэйнгөө урдахи уялгануудаа дүүргээгүй аад, һү тоһоео хажуу тээшэнь гаргашална. Адуу малай бэлшээридэ анхаралаа табидаггүй ушарнуудһаа һү һаалга ехээр доошоо ороһон баримтанууд үзэгдэнэ. Тиимэ ябадал «III Интернационал» гэжэ колхоз дээрэ болоһон байна. Жэшээлхэдэ, энэ колхоз дээрэ контрольно һаалга хээд үзэхэдэ һаалишад 100 гаран литр һү һаадаг байһан аад, тэрэ үдэшэ 90 литр һү һааһан ба зорюута багые һаадаг ябадал үзэгдэдэг байха юм.

Иимэ байдал юун дээрэһээ болооб гэхэдэ, ехэнхидээ бэлэдхэлэй хүдэлмэрилэгшэдэй ба колхозуудай хүдэлмэрилэгшэдэй хайша хэрэгээр уялгадаа хандаһан дээрэһээ ба түбхын түрүүндэ бэлэдхэлэй Министерствын аймагтахи түлөөлэгшэ нүхэр Цыренов гэгшэ өөрынгөө уялгада харюусалгатайб гэжэ мүнөө болтор мэдэрээгүй дээрэһээ болоно. Тэрээнһээ гадна һү тушааха уялганууд ехэ хожомдожо барюулагдаһанһаа болоно, һү тушаалга оройтожо июнь һара соо эхилһэн байна.

Иимэ байдал саашадаа яабашье тэсэжэ боломоор бэшэ байна. Тиимэ тула аймагай ажалшадай депутадуудай соведэй гүйсэдхэхэ комитет ба тэрээнэй түрүүлэгшэ нүхэр Соболев ба бэлэдхэлэй Министерствын БМАССР-эй түлөөлэгшэ энээн тушаа анхаралаа табиха ёһотой болоно.

Ц. ЦЫРЕМПИЛОВ.

Брынзэ тушаалгаяа дүүргэбэ

Иволгын аймагай колхозууд гүрэндэ брынзэ тушааха уялгата даалгабаряа амжалтатайгаар дүүргэбэ. Жэшээлхэдэ, „Красный Октябрь" гэжэ колхоз брынзэ тушаалгаяа 600 процент, «III пятилетка» гэжэ колхоз 320 процент дүүргэһэн байна. Мүн Гильбэрын сомоной Кировай, Калининай нэрэмжэтэ ба бусад колхозууд даалгабаряа холо үлүүлэн дүүргэһэн байха юм. Хамта дээрээ тус аймаг брынзэ тушааха даалгабаряа 123 процент дүүргэбэ.

ЧЕХОСЛОВАЦКА ПРАВИТЕЛЬСТВЫН ЭЭЛЖЭЭТЭ БЭШЭ ЗАСЕДАНИ

ПРАГА, июлиин 27. (ТАСС) Чехословацка правительственна делегациин Москваһаа Прагада бусажа ерэһэнэй һүүлээр, июлиин 26-да Чехословакиин правительствын ээлжээтэ бэшэ заседани болобо. Правительство болбол Чехословацка делегациин Москвада хэһэн хэлсээнүүдэй дүнгүүд тухай премьер-министр Готвальдын, Гадаадын Хэрэгүүдэй Министр Масаригай ба статс-секретарь Клементисэй тоосоото элидхэлнүүдые дуулаһан байна гэжэ энээн тушаа июлиин 27-до тунхаглагдаһан хуулита коммюнике соо заагдана. Правительство болбол элидхэлые хангалтатайгаар абаба.

Болгарида фракиецуудай съезд болобо

СОФИЯ, (ТАСС). Кырыджалида фракийска организациин хуушанай ажал-ябуулагша, воевод байһан Димитр Маджаров гэгшэ түрүүлэгшэтэйгээр фракиецуудай съезд нээгдэбэ.

Съезд болбол Парижда болохо амгалан тайбанай конференци дээрэ фракийска асуудалые үмөөрэлгэдэ буруушаашагүй аргументнүүдые табиха делегациие һунгаба.

Баруун Фраки хадаа Болгариин хэһэг хубинь байһан ба гансал Коброговой ябуулһан арадта эсэргүү политикын үрөөр Болгариһаа таһалагдаһан байна гэжэ съездээр абтаһан резолюци соо хэлэгдэнэ.

Съезд болбол баруун Фракиин асуудалые зүбөөр шиидхэбэрилхэ гэхэ гү, али тэрээниие Болгаритай ниилүүлхэ гэжэ францийцуудай хэлбэришэгүй дура зоригые харуулһан олон тооной хүнүүдые хабаадуулһан демонстрацяар дүүрэһэн байна.

Кореяын байдал тухай американска хэблэл бэшэнэ

НЬЮ-ЙОРК, июлиин 29. (ТАСС). „Кореин Аффейрс Институт" гэжэ бюллетень (Вашингтон) һаяхан Корейһаа бусажа ерэһэн американецын интервьюе тунхаглаба. Кореецүүд монополистическэ мүлжэлгэдэ эридээр эсэргүүсэнэ гэжэ тэрээн соонь хэлэгдэнэд. Дурна зүгые хүгжөөхэ талаар японско мэдэлдэ байһан кампаниин угаа олон предприятинуудые американска сэрэгэй засагуудай өөһэдынгөө хиналтада абаһан ушар хадаа кореецүүдтэ бүри ехэ һэжэглэл түрөөбэ. Экономическа мүлжэлгэ болбол японецуудай хэһэн мүлжэлгэтэй адли ба американска болон корейскэ предприятинуудай эзэдэй ба баруунай шэглэлэй политическэ ажал-ябуулагшадай коалициие байгуулһанай ашаар дахяад бии болохонь зайлашагүй гэжэ кореецүүд „мэдэнэ" гэжэ тэрэ американец мэдүүлһэн байна.

ГАДААДЫН ХЭРЭГҮҮДЭЙ МИНИСТРНҮҮДЭЙ ОРЛОГШОДОЙ ЗҮБЛӨӨН

ПАРИЖ, июлиин 28. (ТАСС). Мүнөөдэр Парижда Люксембургска ордон соо А. Я. Вышинскиин түрүүлэгшэтэйгээр Гадаадын Хэрэгүүдэй Министрнүүдэй орлогшодой заседани болобо. Орлогшод болбол Гадаадын Хэрэгүүдэй Министрнүүдэй Соведээр бэлэдхэгдэһэн амгалан тайбанай договорнуудай проектнуудые Итали, Румыни, Болгари, Венгри ба Финляндиин правительствонуудта дамжуулха тухай советскэ дурадхалые хэлсэн үзэбэ. Советскэ делегациин дурадхалые орлогшодой зүблөөн дээрэ зүбшэн хэлсэһэнэй һүүлээр июлиин 29-эй үглөөгүүр амгалан тайбанай договорнуудай проектнуудые Гадаадын Хэрэгүүдэй Министрнүүдэй Соведэй бэлэдхэһэн хэбээрэнь дээрэ дурсагдаһан оронуудта дамжуулан үгэхэ тухай шиидхэбэри хараалагдаһан ба Париждахи амгалан тайбанай конференцидэ хабаадагшад—оронуудай правительствонуудта тус проектнууд тараагдажа үгтэһэн байна.

Һүүлээрэнь орлогшод болбол 21 гүрэнүүдэй Парижска амгалан тайбанай конференциин нэгэдэхи заседаниин хэлсэхэ зүйл тушаа дурадхалнуудые бэлэдхэһэн байна.

Тэрэшэлэн Австрали, Бразили, Голланди, Хитад, Чехословакиин түлөөрэгшэдһөө бүридэһэн мандатна комиссиие байгуулха гэжэ конференцидэ дурадхал оруулха гэһэн французска делегациин мэдүүлгэ орлогшодой заседани дээрэ хэлсэн үзэгдэһэн ба абтаһан байна. Советскэ делегациин дурадхалай ёһоор мандатна комиссиин составта Белорусска ССР ба Эфиопиин делегацинуудай түлөөлэгшэдые нэмэжэ оруулха гэһэн дурадхал шиидхэбэрилэгдэһэн байна. Һүүлээрэнь орлогшод болбол Нэгэдэмэл Нацануудай генеральна секретарь г-н Тюргве Ли гэгшые хүндэтэ айлшан болгожо Париждахи амгалан тайбанай конференцидэ уриха тухай хэлсэн үзэһэн ба болохо тээшэнь шиидхэбэри абаһан байха юм.

США дотор негрнүүдтэ хашалан үзүүлхэ сүүдые буруушаана

НЬЮ-ЙОРК, (ТАСС). Ассошиэйтед Пресс агентствын Анлантаһаа дамжуулхань хадаа, Георгиин штадай губернатор Арном гэгшэ дүрбэн негрнүүдые алаһан зэмэтэй хүнүүдые бариһанай түлөө 10 мянган доллар үгэхэб гэжэ дурадхаба гэнэ. Арном болбол бүхы дэлхэйн болбосоронгы хүн түрэлтэн гээшэ энэ бузар булай гэмтэ ябадал болоһон событиин хойноһоо ажаглан хаража байха ба „иигэжэ хүнүүдые олоорынь алаһан хадань Георгидо байгаа үнэн сэхэ хүнүүд гүн ехээр доромжологдоо ба хэзээшье үзэгдөөгүй айхабтар муухай арсалдаан болобо гээшэ" гэжэ мэдүүлһэн байна.

Зүгөөр, тус агентствын корреспондентын дамжуулһанай ёһоор, мүрдэлгэнүүдые хэхэ федеральна бюро энэ хэрэгые эрхилхэ юм гэжэ юстициин Министерство соносхоһон байна. Гэбэшье энэ бюрогой түлөөлэгшэд гэмтэ ябадал хэгдэһэн газарта мүнөө хүртэр ошоодүй ба юстициин Министерствын тэндэхи нютагай түлөөлэгшэд хадаа федеральна гражданска эрхые эбдэгдэһэн ушар бии гү гэжэ тодоруулжа байнабшуу.

„Монроз" гэжэ газетын корреспондент болбол урдань губернатор байһан Толмэ Джа гэгшын баригшад линчеваниие (негрнүүдтэ хашалан үзүүлгэ) бүгэдын харaһаар байтар тон наринаар эмхидхэбэ гэжэ тэмдэглэнэ. Монроздо тус шайкые хүтэлжэ байһан ба бусад хүнүүд тухай хүсэд дүүрэн информаци абажа болохо байһан хадань, засагаархин болбол 24 часай турша соо арестнуудые хэхэ аргатай байгаа. Теэд, тэндэхи хуули засаг баригшад энээн тухай анхарнагүй.

Негрнүүдтэ хашалан үзүүлхэ ябадалые орон дотор угаа ехээр буруушаажа захалаа. „Нью-Йорк Уород телеграмм" гэжэ реакционно газетэшье „бүхы дэлхэйн болбосоронгы арадуудай хараһаар байтар Холбоото Штадуудай нэрыэнь гутаажа байһан гэмтэ ябадал хэһэн" зэмэтэ хүнүүдые энэ дары арестовалха ба сүүдлэхые эринэ. Урда штадуудта негрнүүдтэ харша кампанинуудай ба Ку-Клукс-Кланай (фашистска үзэлтэй организациин) аашалһанай һүүлээр удангүй дүрбэн негрнүүдые алаһан байгаа гэжэ „Нью-Йорк Геральд Трибюн" гэдэг газетэ бэшэнэ.

„Дейли Уоркер" газетэ болбол президент хадаа негрнүүдые үмөөрхэ ёһотой һэн гэжэ эринэ. Мэнэ һаяхан Тейпорч шадар дайнай ветеран негр Онойп гэгшын алагдаһан тухай мэдээсэнэ. Тэрэ хадаа округ соогоо эхин түрүүшын һунгалтануудта негрнүүд сооһоо орой гансаараа хабаадалсаһан юм ха.

Федеральна правительство негрнүүдтэ хашалан үзүүлхэ ябадалые эмхидхэгшэдтэ эсэргүүсэхэ хэмжээ абаха ёһотой гэжэ негритянска национальна конгресс болон ондоо яһанай улад зоной болбосоролдо туһалха национальна ассоциаци эрилтэ хэһэн байна.

ГЕЛИКОПТЕР ГЭЖЭ НИИДЭДЭГ АППАРАТ

Энэ зурагые ажаглан харагты. Таанар мүнөөнэй самоледой дүрсэтэй, агаарта хүдэлэнгүй тогтоһон арбагар ниидэдэг аппарат харанат. Энэ аппарат авиациин эгээн түрүүнэй Фарманай ба Блериогой аэропланнуудтай адлирхуу байна. Далинуудайнь орондо летчигой толгой дээрэ эрьелдэжэ байһан винт байха юм. Бүхы самоледуудта байдаг юрын пропеллер эндэ үгы байна.

Иимэ ниидэхэ аппарат геликоптер гэжэ нэрлэгдэнэ.

Геликоптер хадаа үни удаан агаарта элин ниидэдэг, газараар гүйнгүйгөөр эгсэ өөдөө ниидэн гараха, сэхэ доошоо буухаһаа гадна, хажуу тээшээ ба гэдэргээшье ниидэжэ шадаха юм. Эдэ бүхы болбол самоледуудта байдаггүй. Тиимэ дээрэһээ тэрээндэ тон ехэ анхарал хандуулагдадаг байна. Геликоптер мэнэ һаяхан «үлгыһөө гараһаншье һаа», хүсэд шухала юумэ болоjо авиацида оробо гэхэдэ алдуу байхагүй.

Агаарта һаадгүй элихэ ба хүнэй дуран соо эрьелдэхэ, дэгдэхэ, бууха гэхэ мэтын тиимэ олон аргатай ниидэдэг аппарат бүтээхын түлөө хүнэй ухаан үни удаанай оролдоһон байгаа. Эрдэм ухаанай хүсэлэлэй тон түрүүшын бэелүүлгэнь хадаа аэроплан байһан юм. Гэбэшье, геликоптерые бүтээхэ һанал бүри үнинэй гараһан байгаа. XIV зуун жэлэй үедэ гайхамшагта уранзурааша ба эрдэмтэ Леонардо да Винчи гэгшын парашюдай проект зохеоһонтойнь хамта, геликоптерые бии болгохо гэһэн тэрээнэй түрүүшын һаналтай ушарнабди.

Теэд, тэрээнһээ хойшо дүрбэн зуугаад жэлэй үнгэрөөд байхада, геликоптерэй ниидэдэг модель бүтээжэ гаргагдаһан байха юм. XVIII зуун жэлэй эсэстэ Францида, натуралист Лонца ба инженер Бьенвеню хоер агаарта бэлэхэнээр ниидэн гарадаг үхибүүдэй нааданхай боломоор геликоптер хэһэн байгаа. Тэрэнэй һүүлээр геликоптерые бүтээхэ тушаа элдэб янзын проектнүүд олошорһон бэлэй.

Тэдээн сооһоо Михаил Васильевич Ломоносовой проект илангаяа һонирхолтой байһан юм. Агуухэ эрдэмтэ Ломоносов агаарай дээдэ талыень шэнжэлхэ приборой модель шэнги геликоптерэй схемэ зохеоһон байгаа. Энэ приборынь часын механизмаар хүдэлдэг байһан юм. Михаил Васильевич өөрынгөө приборые улам һайжаруулхын тула хэдэн жэл хүдэлмэрилһэн байгаа, гэбэшье тэрэнь ниидэжэ шадаагүй бэлэй.

1905 ондо эхин түрүүн хүн болбол геликоптерой туһаар агаарта дэгдэжэ гараха шадабариие олоһон байна. Энэ хүн хадаа француз Морис Леже байгаа бэлэй. Тэрэнэй геликоптерой двигатель—газарһаа хүсэ абадаг электромотор байһан юм. Тиимэһээ тоншье таарамжагүй байһаниинь мэдээжэ.

Тэрэнэй һүүлээр, геликоптернуудые олон оронуудаар бүтээжэ эхилһэн байна. Теэд энээниие хэлгэдэ ород эрдэмтэ Н. Е. Жуковский ба тэрэнэй һурагшад болохо Б. Н. Юрьев (мүнөө академик), Г. Х. Сабинин болон В. П. Витчинкин гэгшэдэй 1910—1911 онуудта зохеоһон агаарай винтын теори гол үндэһэниинь боложо үгөө һэн. Геликоптернүүдые бүтээхэ хэрэгтэ тус теори эли тодо баримтануудые үгэһэн байгаа. Энэ үедэ Б. Н. Юрьев нэгэ винттэй геликоптерой нэгэдэхи схемэ зохеоһон юм. Мүн хойшодоо манай эндэ ба хилын саана геликоптернуудые зохеон гаргалгада гол үндэһэниинь болоһон схемэнүүдые дахяад зохеоһон байна. Гэбэшье бүхы бии болоһон аппарадууд ехэл тогтуурингүй байжа дутагдалтай байһан юм. Эдэнһээ 1932 ондо бүтээгдэһэн Б. Н. Юрьевэй «ЦАГИ 1-ЭА» гэжэ советскэ геликоптер һайн талаараа илгардаг байгаа. Мүнөөнэй геликоптерой тон шухала частинь хадаа тэрээниие агаарта байлгахаар үргэхэ хүсэ бии болгодог өөдөө хараһан голдо эрьелдэдэг гурбан лопастьтай винт болоно.

Советскэ конструктор Братухинай геликоптер хоер винттэй. Мүн ондоо советскэ геликоптертэ тэрэниие эрьелдүүлхэ руль юрын самоледуудай рультэй адли байдаг. Манай советскэ машинанууд харин гүрэнэй машинануудһаа юугээрээшье муу бэшэ, харин зарим талаараа үлүү һайн байдаг.

Энэ жэлдэ академик Юрьев ба инженер Братухин гэгшэд советскэ шэнэ геликоптер бүтээн гаргаһанай түлөө Сталинска шангай лауреадуудай нэрэ зэргэдэ хүртэһэн байнад.

Геликоптерой тон һайн шанарынь хадаа тэрэнэй ехэ маневренность, агаарта хүдэлэнгүй тогтоод байхань болоно. Тиимэһээ, геликоптернуудые дайн сэрэгэй хэрэгтэ тоншье шухала болгоно (тагнуул, корректировка, уһан доогуур ябадаг онгосотой тэмсэл). Мүн тэрэшэлэн амгалан байдалда эршэмтэйгээр хэрэглэгдэхэ байна. Юун бэ гэхэдэ, геликоптер болбол тусхай талмайнууд ба аэродромгүй гү, али ямаршье тушаалдаһан газарнуудта бууха ба тэндэһээ дэгдэжэ шадаха юм.

Моторой эбдэрһэн дээрэһээ самоледуудта ушардаг авари болбол геликоптернуудта бүри ушархагүй байна, харин тэдэ өөһэдынгөө винтээр аалиханаар доошоо буужа шадаха шадалтайбшуу.

Геликоптернуудые ажахын байдалда хэрэглэлгэ хадаа тон һонирхолтой ба саашадаа геликоптернууд болбол бүришье шухала үүргэ дүүргэхэ: городой транспортда, хүдөө ажахыда, хада уулые шэнжэлхэ хэрэгтэ гэхэ мэтэ. Арбаад жэлнүүдэй үнгэрэөд байха үедэ, манай городуудай улицануудаар хүн зониие город дотор, тэрэнэй алишье зүгтэ зөөдэг гоё һайханууд геликоптернуудые хараха болохобди.

Багахан талмайда (25—30 квадратна метр газарта) ба хүн зоной ябахада тон бэрхэ газарнуудта буужа шадахаһаа гадна, һууха ба ниидэхэ талаараа тон зөөлэн дээрэһээ геликоптернууд санитарна авиацида үргэнөөр хэрэглэгдэхэнь лабтай.

Энэ үеын бүхы геликоптернуудай гансахан дутуу дунданъ юуб гэхэдэ, бага ашаа тээхэ ба дээшээ холо гаража шададаггүй байна.

Геликоптер дээрэ ниидэлгэ хадаа автомобиль соо һуугаад ябаһандал адли байдаг. Харин гүрэнэй нэгэ хүн геликоптер соо ниидэһэнээ бэшэхэ зуураа, иигэжэ хөөрөө юм: «Бидэ танигдаагүй газар дээгүүр ниидэжэ ябаабди. Летчигни геликоптероо доошолуулжа, харгы дээгүүр ниидэбэ. Нэгэ бишиихан ниидээд, харгын хотирхойдо хүрэнэбди. Тэндэ хүрөөд, летчик машинаяа агаарта байлгаад, харгыда ябаһан ябган хүнһээ «Харгы хайшаа-ошохо бэ?», гэжэ һураба. Иигэжэ летчик харгын бэлшэр бүхэндэ хүнһээ харгы һурадаг байба. Һүүлдэ нэгэ хүнэй постдоо байхыень хараад, машинаяа дахин агаарта байлгажа, саг хэды болоһые һуража, часаа зүбөөр табяа һэн».

Нэгэ изобретателиин бүтээһэн ниидэхэ аппарат тон һонирхолтой байна. Тэрэ хүн аппарадаа «ганса хүнэй ниидэхэ прибор» гэжэ нэрлээ. Энэ тон бишиихан геликоптер хоер винтһээ ба 20-хүсэтэ двигательһээ бүридэнэ. Фюзеляжиинь хүнэй бэһэлүүрээр ба һуга догуур уягдаһан хүнгэхэн рамаар һэлгэгдэнхэй. Конструкциин хүндэнь оройдоо 40 килограмм болоно.

Шубуун шэнгеэр элин ниидэхэ ябадал тон һонирхолтой байна. Теэд, ганса хүнэй ниидэхэ тиимэнүүд аппарадууд ерээдүй сагта үргэн хэрэглэлдэ орохо гэхэдэ ямаршье алдуу юрэ байхагүй.

Тиимэ дээрэһээ геликоптернууд хоер янзаар хүгжэнэ гээшэ. Нэгэдэхеэр—нэгэ хүнэй ниидэхэ приборнууд, хоердохеор—багтаастай ба хүсэтэй машинанууд болоно гээшэ. Ойрын үедэ алиниинь бии болоjо, самолет шэнги, манай ажабайдалда тогтууритайгаар орохо бээ гэжэ лаб һанамаар.

Б. РАБИНОВИЧ.
Р. ВИНОГРАДОВ.

В. Г. ДЕКАНО… МОНГОЛ АР… РЕСПУБЛИКЫН… ТҮЛӨӨЛЭГШ… ИДАМЖАБТАЙ У…

Июлиин 30-да СССР-… Хэрэгүүдэй Министры… өөрынгөө этигэмжын г… рюулха байһантайнь да… Монгол Арадай Респуб… -тэ һуугаа Онсо ба Б… Элшэн түлөөлэгшэ Н… Идамжабтай уулзаба.

Гадаадын спор… делегацинуудай хү… уулзалга бол…

Июлиин 29-дэ СССР-… нүүдэй Соведэй дэргэд… ческэ культура ба… хэрэгүүдые эрхилхэ … комитедэй түрүүлэг… Романов ба гадаадатай… хани барисаа байгуулха… на Обществын (ВОКС) … түрүүлэгшэ В. С. Кеме… Москвада байгаа гадаад… тивна делегацинуудай … уулзалга хэбэ.

Уулзалга дээрэ 11 гү… Албаниин, Болгариин, … Иранай, Норвегиин, … Румыниин, Финлянди… циин, Чехословакиин, … спортивна делегацину… нүүд байлсаба.

Тэрэшэлэн дипломати… пусой членүүд, СССР-… дын Хэрэгүүдэй Мини… ВОКС-ын харюусалгат… нигууд, элитэ советскэ… нүүд, уранһайханай, … рын ажал-ябуулагшад, … түлөөлэгшэд уулзалг… байлсаба.

Уулзалга болбол хани… най оршон байдалда … байна.

Великобританиин лей… партиин Гүйсэдхэхэ к… делегаци СССР-тэ …

Июлиин 29-дэ Велико… лейбористска партиин … хэ комитедэй делегаци … Горальд Ласки (д… түрүүлэгшэ) ба членүүд… Флипс, Гарольд Клей … Плиса Вейкон гэгшэдэй … гаар Москвада ерэбэ.

Центральна аэродром д… ковско соведэй, СССР-эй … Хэрэгүүдэй Министерс… ВЦСПС-эй харюусалгат… мэрилэгшэд делегациие … байна.

Германидахи амери… эзэмдэлгын зонодо … гэгшые бэдэржэ ба…

НЬЮ-ЙОРК, (ТАСС). … тед пресс агентствын Нью… корреспондентын мэд… ёһоор, үнгэрһэн неделидэ … гэгшын (фашистска парти… бэрилхэ талаар Гитлерэй … байһан хүн) Мюнхен город… тэ автомобиляар ябажа ба… рагдаба гэһэн мэдээсэлээр … нарин нягтаар бэдэржэ бай… жэ американска тагнуулай … нүүд мэдүүлбэ. Тагнуулай … нүүд болбол 1945 ондо Бо… шээр ажалһаан зайлуулаг… рээнэй шофер байһан Глас … энэ информациие абаһан б…

Индийскэ мусульманск… английска дурадхал… абахаһаа арсаба…

ЛОНДОН, (ТАСС). Рейте… ствын Бомбеяһаа мэдэ… ёһоор июлиин 29-дэ мусул… лигиин гүйсэдком болбол … конституционно проблемын … олохо талаар английска пр… ственна делегациин ду… абаха тухай өөрынгөө шиид… гэдэргэнь абаха гэһэн лиги… люциие һайшааба.

Тэрэшэлэн лигиин гүйсэд… бол «шухала алхамуудые х… лөө мусульманска лигиин … лэгшэ Джинну гэгшые … шууд сэхэ хүдэлмэр… уряалһан резолюци абаһан б…

Энэ хоер резолюци нэгэн … абтаба.

Харюусалгата редактор
Ц. Д. ДАМДИНЖ…

МҮНӨӨДЭР
КИНОПРОГРЕСС
«Хүхюу багашууд»
ЭРДЭМДЭ
«Шулуун сэсэг»

РЕДАКЦИИН АДРЕС: г. Улан-Удэ, ул. Ленина 26. (ТЕЛЕГРАФНА АДРЕС. Улан-Удэ. Үнэн). ТЕЛЕФОНУУД: ответ. редактора—23. АТС—1-80; зам. редактора—23; ответ секретаря—3-23; отделов: партийной и комсомольской … сельского хозяйства—3-23 (2 зв): культуры и быта, промышленности и транспорта—4-52; писем трудящихся, внутренней информации и переводов—4-52 (2 зв.); объявлений—2-64 (2 зв.)

… 00672. Типография Государственного газетного издательства при Совете Министров БМАССР. Тираж …